

**VIDURINIO UGDYMO PROGRAMOS UGDYMO
ORGANIZAVIMO MODULIAIS APRAŠO PROJEKTAS**

III-OJI ALTERNATYVA

TURINYS

Įvadas.....	3
1. III-osios alternatyvos pagrindimas ir aprašymas remiantis atlikta PROJEKTO mokyklų ir užsienio šalių patirties analize bei teoriniais modulinio mokymo principais	25
2. III-osios alternatyvos įgyvendinimo modelis, aprėpiantis ugdymo planavimo, organizavimo ir pasiekimų vertinimo sistemos kūrimo aspektus	31
3. Teisinių dokumentų, susijusių su III-osios alternatyvos įgyvendinimu, analizė	35
4. Finansinis pagrindimas ir III-osios alternatyvos įgyvendinimui reikalingų išteklių įvertinimas.....	40

ĮVADAS

Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose teikiamo vidurinio ugdymo kokybė viešoje erdvėje dažniausiai vertinama pagal abiturientų išlaikytų brandos egzaminų rezultatus ir įstojusiųjų į aukštąsias mokyklas, ypač universitetus, skaičių. Toks vertinimas neatspindi visos vidurinio ugdymo pasiekimų įvairovės ir realybės, nes, orientuojantis į pačius aukščiausius akademinis pasiekimus, neįvertinamas sunkus mokyklų darbas su visais mokiniais, o dalies mokinių, pavyzdžiui, laikusiųjų mokyklinius brandos egzaminus, pasiekimai ir pasirinktas gyvenimo kelias tampa tarsi mažiau aktualus. Švietimo bendruomenė tai puikiai supranta ir pastebi svarbiausias neišspręstų vidurinio ugdymo problemų, kylančių dėl: *ribotų mokymosi krypties pasirinkimo galimybių 14-19 metų mokiniams; ugdymo programų neatitikimo darbo rinkos, žinių ekonomikos, visuomenės poreikiams; nepakankamo mokymosi patrauklumo, prieinamumo bei nepakankamos ugdymo kokybės, pasekmes:*

- pernelyg mažą Lietuvos ūkio plėtrą,
- abiturientų nenorą rinktis darbo pasauliui reikalingas profesijas,
- per didelį įgijusiųjų populiarumą, tačiau neteikiančias galimybių susirasti darbą, specialybes skaičių,
- didelį jaunimo nedarbą,
- išaugusią emigraciją,
- kvalifikuotų darbuotojų trūkumą kai kuriose ūkio srityse.

Visa tai ne tik rodo, jog kartais neadekvatūs abiturientų ir jų tėvų lūkesčiai yra nenaudingi siekiant geresnės gyvenimo kokybės, bet ir išryškina mokymosi motyvacijos, atsakomybės už savo mokymąsi, bei gebėjimo susivokti nūdienos darbo pasaulyje, planuoti savo ateities karjerą bei savarankiškai siekti užsibrėžto tikslo reikšmę. Brandos egzaminų – ir mokyklinių, ir valstybinių – rezultatai rodo, jog vidurinio ugdymo programos įgyvendinančios mokyklos dar nepasiekė pageidaujamo rezultato. Ne paslaptis, kad aukštosios mokyklos, o ypač universitetai, dažnai nepatenkinti abiturientų pasirengimu studijuoti, jiems trūksta ne tik savarankiškumo, motyvacijos, gebėjimo mąstyti, analizuoti, interpretuoti, bet ir būtiniausių dalykinių žinių, be kurių rimtesnės, ypač tikslųjų ir gamtos mokslų, studijos yra neprasmingos. Keliamas klausimas, kodėl 11-12 klasėse neužtikrinama derama ugdymo kokybė ir nepasiekiamas laukiamų rezultatų. Ar gali būti, kad siekdamas surinkti kuo daugiau krepšelio lėšų, mokyklos skatina mokinius neskubėti rinktis profesijos, kalbina dar palaukti, „subręsti“, tačiau nesuteikia

jiems reikiamos paramos, nepadeda nei siekti geresnių mokymosi rezultatų, nei išmokti praktiškai taikyti įgytas žinias.

Žvelgiant iš visuomenės perspektyvos, susirūpinimą kelia ir šios, kol kas neišsprendžiamos problemos:

- Pernelyg lėtas švietimo sistemos reagavimas į verslo pasaulio iššūkius.
- Tinkamų prielaidų ir sąlygų mokyklų ir verslo įmonių partnerystės ryšiams stoka.
- Vidurinio ugdymo programas įgyvendinančių bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinių mokyklų konkurencijos baimė.
- Dalies pedagogų (kartais siekiančių nevisai altruistiškų tikslų) ir tėvų įsitikinimas, kad tik aukštasis išsilavinimas turi būti svarbiausias siektinas ugdymo rezultatas.
- Siekis sulaikyti mokinius nuo aiškesnio profesijos pasirinkimo, motyvuojant tuo, kad jie dar per jauni ir gali apsirikti.
- Pernelyg didelė dalis mokinių, visiškai praradusių mokymosi motyvaciją, nepajėgiančių objektyviai vertinti savo galimybių, beveik neturinčių svarbių praktinių gebėjimų ir negebančių savarankiškai tvarkyti savo gyvenimo.
- Pernelyg didelė dalis asmenų, kurie potencialiai gali tapti savo tėvų ar valstybės išlaikytiniais.

Kartais viešoje erdvėje keliamas klausimas, ar neturėtume sugriežtinti reikalavimų siekiantiems vidurinio išsilavinimo, nėra visai nepagrįstas. Reikia gerai pagalvoti, koks tikslas palaikyti nemotyvuotą ir nerezultatyvų mokymąsi vidurinio ugdymo pakopoje. Ar vien tam, kad išsaugotume pedagogų darbo vietas? Mokyklos daug veiksmingiau dirbtų, jeigu jose sumažėtų nesistengiančių produktyviai mokytis mokinių dalis. Galime teigti, jog šiek tiek šią mokymosi motyvacijos stokojančių mokinių dalį galėtų sumažinti pokyčiai ugdymo procese, lankstesnis požiūris į mokyklos veiklos organizavimą, kuriamą ugdymo turinį, kartu keliant didesnius reikalavimus ugdymo kokybei ir rezultatams. Ne mažiau svarbu didesnius reikalavimus kelti ir mokiniui, suteikiant daugiau savarankiškumo ir didesnę atsakomybę už savo mokymąsi, taip pat užtikrinant tikslingą pagalbą ir paramą.

Rengiantis modeliuoti siūlomas vidurinio ugdymo organizavimo alternatyvas buvo atlikta ugdymo situacijos SSGG analizė (žr. 1 pav.), kuri padėjo išryškinti svarbiausias

aplinkybes, skatinančias gerinti mokinių akademinį ir praktinį ugdymą, padėti rengiantis tolesniam mokymuisi ir darbo pasauliui diegiant modulinį mokymą, atkreipiančias dėmesį į sprendžiamas problemas.

1 pav. Vidurinio ugdymo situacijos SSGG analizė planuojant diegti modulinį mokymą ir kitas inovacijas

Stiprybės	Silpnybės
<ul style="list-style-type: none"> • 14-19 projekto įdirbis vidurinio ugdymo koncentre taikant modulinio mokymo elementus ir stiprinant ryšius su darbo pasauliu. • Šalyje atsiradusios stiprios mokyklos ir mokymo centrai, kurie savarankiškai tobulina ugdymą, stiprindami praktinio ugdymo komponentę. • Gerėjantis mokyklų aprūpinimas IKT ir technologine įranga. • Tvarkomas mokyklų tinklas, daugėja didelių gimnazijų, turinčių 90-200 ir daugiau abiturientų. • Daug galimybių teikiantys atnaujinti ugdymo planai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nepakankamai aukšta mokyklų motyvacija gerinti ugdymą. • Nelabai palankus visuomenės ir švietimo bendruomenės požiūris į bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo suartėjimą. • Žema mokyklų motyvacija derinti akademinį ir profesinį mokymą vienoje institucijoje. • Nepakankama švietimo sistemos pagalba mokykloms, siekiančioms ryškesnių pokyčių vidurinio ugdymo koncentre (o gal ir per mažas sistemos pajėgumas tai padaryti). • Mokymo ir mokymosi technologijų atsilikimas šalies mokyklose. • Nepakankama mokytojų ir vadovų kompetencija diegti inovacijas ir valdyti sudėtingus pokyčius. • Menka valstybės ir verslo pagalba mokykloms kuriant ugdymo turinį ir mokymosi aplinką (trūksta gerų modulinį programų, pritaikytų mokymo priemonių, mokymo ir savarankiško mokymosi metodikų).
Galimybės	Grėsmės
<ul style="list-style-type: none"> • Augantis visuomenės supratimas, kad mokykla turi keistis – kitaip mokyti ir rengti jaunimą gyvenimui pasikeitusiame pasaulyje. • Besikeičiantis, praktiškesnis, kritiškesnis jaunimo požiūris į mokymąsi, noras įgyti darbo rinkoje paklausią profesiją. 	<ul style="list-style-type: none"> • Akademizmo tradicijos visuomenėje ir mitas, kad su praktine veikla derinamas akademinis mokymasis negarantuoja mokiniams sėkmės gyvenime. • Trumpalaikiai nacionalinio lygmens politikų ir savivaldybių lygmens politikų interesai (siekiama proteguoti prastas

<ul style="list-style-type: none"> • Aiškesni darbo rinkos poreikiai, t.y. brandesnė, labiau prognozuojama darbo rinka, kurioje galima planuoti, kokių profesijų ir kompetencijų reikės artimiausioje ateityje. Mažas valstybės kišimasis į pokyčių siekiančių mokyklų priimamus lanksčius ugdymo organizavimo sprendimus. • Būtinybė reaguoti į mažų ir vidutinių mokyklų patiriamus sunkumus įgyvendinant BP, nes net vidutinio dydžio mokykloms sunku užtikrinti mokiniams laisvą egzaminuojamų dalykų pasirinkimą. 	<p>mokyklas, elgtis populistiskai, griežtai atskirti bendrojo ugdymo mokyklas nuo profesinių, ...)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aukštųjų mokyklų (ypač kai kurių universitetų ir kolegijų) baimė, mažėjant bendram mokinių ir abiturientų skaičiui, nesurinkti reikiamo skaičiaus studentų. • Nekokybiškai (mokyklos lygmenyje) parengtos modulių programos ir mokymo medžiaga, susiaurinanti ugdymo turinį ar skatinanti pernelyg siaurą profiliavimą, tenkinanti labiau mokytojų, bet ne mokinių poreikius (išreiškiant labiau pasiūlą, o ne paklausą). • Pokyčiai, kurie galimai būtų vykdomi vien dėl „mados“.
--	---

Ką parodė PROEKTE dalyvaujančių vidurinio ugdymo programas įgyvendinančių mokyklų praktika?

Rengiantis modeliuoti ugdymo organizavimo moduliais alternatyvas, padėsiančias spręsti aktualias praktines problemas, buvo atlikta projektuose „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams“ (I etapas, 2005–2008 m.) ir „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14–19 metų mokiniams: gilesnis mokymosi diferencijavimas ir individualizavimas siekiant ugdymo kokybės, reikalingos šiuolaikiniam darbo pasauliui“ (II etapas, 2009–2012 m.) dalyvavusių mokyklų (toliau tekste PROJEKTE dalyvavusių mokyklų) praktikos organizuojant modulinį mokymą analizė (žr. 2 pav.), parengtos išvados ir rekomendacijos (žr. 1 priedą), kuriomis remiamasi teikiant alternatyvius siūlymus pagrindiniam ugdymui (9-10 klasėse) ir viduriniam ugdymui (11-12 klasėse). Vidurinio ugdymo programas įgyvendinančiose PROJEKTO mokyklose buvo išbandytos ir toliau dalyvaujant PROJEKTE įgyvendinamos įvairios dalykų modulių programos, taip pat įvairios kitos veiklos, kuriose taikomi modulinio mokymo elementai, vadovaujamosi esminiais modulinio mokymo principais.

2 pav. Informacija apie dalykų modulių programas ir kitas veiklas išbandytas PROJEKTE dalyvaujančių mokyklų 11-12 (III-IV gimnazijos) klasėse

Kas išbandyta projekte	11 - 12 (III - IV gimnazijos) klasėse išbandytos dalykų modulių programos														
	Alytaus profesinio rengimo centras														
Druskininkų Auginimo vidurinė mokykla															
Kaišiadorių rajono A.Brazausko gimnazija															
Kauno Kovo 11-osios vidurinė mokykla															
Kelmės J.Graičiūno gimnazija															
Klaipėdos Ažuolyno gimnazija															
Klaipėdos Varpo gimnazija															
Marijampolės Sūduvos gimnazija															
Mažeikių M.Račkausko gimnazija															
Molėtų gimnazija															
Panevėžio Verdenės pagrindinė mokykla															
Šiaulių Romuvos gimnazija															
Šiaulių S.Sondeckio menų mokykla															
Šiaulių profesinio rengimo centras															
Švenčionių rajono Pabradės Ryto gimnazija															
Tauragės Žalgirių gimnazija															
Varėnos Ažuolo gimnazija															
Vilniaus Salomėjos Nėries gimnazija															
VšĮ Kauno J.Urbšio katalikiška vidurinė mokykla															
VšĮ Panevėžio profesinio rengimo centras															
Išbandžiusių mokyklų skaičius															
11 - 12 (III - IV gimnazijos) klasėse išbandytos dalykų modulių programos															
Lietuvių kalbos															10
Matematikos															13
Istorijos															9
Biologijos															13
Chemijos															11
Fizikos															12
Dorinio ugdymo															15
Kitos išbandytos veiklos															
Užsienio kalbų programų įgyvendinimo organizavimas															12
Verslumo gebėjimų ugdymas															19
Dalykų intensyvinimas															12
Dalykų integravimas															7
Profesinis veiklinimas															10
Mokinių pasiekimų vertinimas mokant moduliais															14
Integruotas menų kursas															6
Ekonomikos ir verslumo pagrindų programa															1

Kas išbandyta projekte	Alytaus profesinio rengimo centras	Druskininkų Auginimo vidurinė mokykla	Kaišiadorių rajono A. Brazausko gimnazija	Kauno Kovo 11-osios vidurinė mokykla	Kelmės J. Graičiūno gimnazija	Klaipėdos Ažuolyno gimnazija	Klaipėdos Varpo gimnazija	Marijampolės Sūduvos gimnazija	Mažeikių M. Račkausko gimnazija	Molėtų gimnazija	Panevėžio Verdenės pagrindinė mokykla	Šiaulių Romuvos gimnazija	Šiaulių S. Sondeckio menų mokykla	Šiaulių profesinio rengimo centras	Švenčionių rajono Pabradės Ryto gimnazija	Tauragės Žalgirių gimnazija	Varėnos Ažuolo gimnazija	Vilniaus Salomėjos Nėries gimnazija	VšĮ Kauno J. Urbšio katalikiška vidurinė mokykla	VšĮ Panevėžio profesinio rengimo centras	Išbandžiusių mokyklų skaičius
Turizmo ir mitybos programa																					1
Ugdymo organizavimo sistema (I-II gimnazijos klasių) pagal numatomas studijų kryptis																					1
Kitos pagal numatomas studijų kryptis mokyklos parengtos programos ir moduliai																					1
Integruotas technologijų kursas																					3
Integruotas technologinis ugdymas																					1
Ugdymas profesinei karjerai																					1
Menų programos: fotografija, filmų kūrimas, menų pažinimas																					1

išbandyta
neišbandyta

2012 metais atlikto PROJEKTE dalyvaujančių mokyklų praktikos organizuojant modulinį mokymą tyrimo rezultatai parodė, kad:

- *stipri mokinių mokymosi motyvacija yra viena svarbiausių sėkmingo ugdymo(si) prielaidų;*
- *mokytojai išbandė įvairius mokymo būdus, metodus, didaktinius žaidimus, individualius, grupinius ar projektinius darbus, nes siekė rasti veiksmingiausių būdą siekti geresnės kokybės ir užtikrinti kiekvieno individualaus mokinio mokymosi sėkmę;*
- *mokyklos, siekdamos gauti kuo išsamesnę grįžtamąją informaciją, kuria vadovaujantis būtų galima tikslingai planuoti tolesnį ugdymą(si) ir suteikti konkrečiam mokiniui veiksmingą pagalbą, taikė įvairius vertinimo ir įsivertinimo būdus;*
- *pedagogai ieškojo ir išbandė įvairias galimybes, kaip mokinių įgytas vieno dalyko žinias ir gebėjimus pritaikyti kito dalyko pamokose ir tokiu būdu veiksmingai ugdyti įvairias mokinių kompetencijas, mažinti mokinių mokymosi krūvius;*
- *svarbi yra mokytojų motyvacija, tikslinga pedagogų veikla, bendradarbiavimas ir nuolatinis kvalifikacijos tobulinimas.*

2013 m. lapkričio mėn., siekiant įvertinti besikeičiančią ugdymo praktiką ir teisinę aplinką, bandant atskleisti šiandieninę mokyklų poziciją vykdomų veiklų prasmingumo, tęstinumo, idėjų sklaidos perspektyvumo aspektais, buvo pakartotinai atliktas projektinėse veiklose dalyvaujančių mokyklų situacijos tyrimas. Tyrimas atliktas taikant elektroninės anketinės apklausos metodą. Pasant tyrimo etikos ir siekiant užtikrinti tyrimo duomenų anonimiškumą, toliau tekste niekur neminimi atskirų mokyklų pavadinimai, pateikiama tik apibendrinta informacija, atskiruose atsakymuose eliminuojant informaciją, kuri leistų identifikuoti ir atpažinti atskiras projekto veiklose dalyvaujančias mokyklas.

Atliekant šį tyrimą buvo surinkta informacija apie Projekte dalyvaujančių mokyklų atstovų nuomonę į ugdymo organizavimą moduliais vidurinio ugdymo pakopoje. Buvo svarbu išsiaiškinti:

- mokyklų įsitraukimo į projekto veiklas, nusiteikimo užtikrinti pradėtų veiklų tęstinumą ir dalyvavimo projekte sąmoningumo lygį,
- vidurinio ugdymo organizavimo moduliais konkrečioje mokykloje priežastis,
- vidurinio ugdymo organizavimo moduliais aiškumą, priimtinumą, prasmingumą mokyklos administracijai, mokytojams ir mokiniams,
- mokyklų pedagogų pritarimo vidurinio ugdymo organizavimo moduliais idėjai ir dalyvavimo/įsitraukimo laipsnį,
- mokinių pritarimą ugdymo organizavimo moduliais idėjai, įsitraukimą,
- išsiaiškinti, ar vidurinio ugdymo organizavimas moduliais padeda stiprinti mokinių mokymosi motyvaciją, ar yra jiems naudingas,
- ar vidurinio ugdymo organizavimas moduliais padeda sutelkti mokyklos pedagogus bendram darbui, ugdyti reikiamas mokytojų kompetencijas, padeda gerinti vidurinio ugdymo kokybę,

- kas būdinga vidurinio ugdymo organizavimą moduliais įgyvendinančioms mokykloms, kokius pagrindinius vadybinius „žingsnius“ galima išskirti,
- ar mokyklos mano esant prasminga atsižvelgti į esminius žinių vadybos principus:
 - žinojimą, **ką** reikia daryti;
 - žinojimą, **kaip** tai reikia daryti;
 - žinojimą, **kodėl** reikia daryti;
 - žinojimą, **kur** yra reikiama informacija;
 - žinojimą, **kada** tai reikia daryti.
- kuo minėtų mokyklų patirtis galėtų būti naudinga to paties regiono mokykloms, steigėjams, nacionalinio lygmens švietimo politikams ir specialistams,
- ar, mokyklų atstovų nuomone, teisinė aplinka (nacionaliniame ir savivaldybės lygmenyse) teikia galimybių organizuoti vidurinį ugdymą moduliais,
- kokia mokyklų atstovų nuomonė apie teises mokyklų galimybes (nacionaliniame ir savivaldybės lygmenyse) organizuoti vidurinį ugdymą moduliais,
- kokia mokyklų atstovų nuomonė apie finansines mokyklų galimybes (nacionaliniame ir savivaldybės lygmenyse) organizuoti vidurinį ugdymą moduliais.

Išnagrinėjus surinktą informaciją pastebėta, kad dauguma mokyklų palaiko projekto idėjas, tačiau nurodydami vidurinio ugdymo organizavimo moduliais priežastis visi tyrimo dalyviai pareiškė, kad pagrindinė priežastis – mokyklos dalyvavimas projekte. Šiuo metu dalis mokyklų abejoja, ar įsitrauktų į PROJEKTO veiklas, jeigu jos prasidėtų šiandien, tik vienos mokyklos atstovai patvirtino, jog tikrai norėtų dalyvauti minimame projekte, o viena iš mokyklų yra gana kategoriška – tokiomis pačiomis sąlygomis daugiau nedalyvautų. Nors dalis respondentų pažymėjo, jog įsitraukimas į projekto veiklas padėjo mokyklose užtikrinti daugumos mokinių poreikius esamomis sąlygomis, tačiau pastebimas akivaizdus nusivylimas švietime susiklosčiusia situacija, paramos mokykloms stoka. Diskusijose su mokyklų atstovais buvo dažnai keliamas finansinis klausimas, kaip tam tikras motyvas įgyvendinti naujoves, tikėtasi išsiaiškinti finansinių išteklių panaudojimo aplinkybes, tačiau atliekant apklausą nė vienos mokyklos atstovai, nepaminėjo, kad ugdymo organizavimas moduliais leidžia racionaliau paskirstyti turimas lėšas.

Kita, įdomi detalė, išryškėjusi tyrimo metu, kad ugdymo organizavimo moduliais idėja mokyklų vadovams vienareikšmiškai yra labai aiški ar daugiau aiški, mokytojams – aiški, tačiau tvirtesnio įsitikinimo nepareikšta, o mokiniams ši idėja – daugiau neaiški, nei aiški. Tyrimo duomenys rodo, kad ugdymo organizavimo moduliais prasmę ir idėją geriau suvokia pedagogai nei jų ugdytiniai, tačiau tiek pedagogai, tiek mokiniai gana rezervuoti žvelgia į savo dalyvavimą projekto veiklose. Visiškai kita situacija su mokyklų vadovais – beveik visi apklausoje dalyvavę mokyklų vadovai ne tik suvokia vidurinio ugdymo organizavimo moduliais prasmę ir pritaria šiai idėjai, bet ir sakosi gana noriai dalyvaujant projekto veiklose.

Dalis projekto veiklose dalyvaujančių mokyklų pareiškė vis dar abejojančios, ar ugdymo organizavimas moduliais padeda stiprinti mokinių mokymosi motyvaciją ir ar apskritai tai naudinga mokiniams, tačiau didžioji dauguma tyrimo dalyvių teigia, kad šis ugdymo organizavimo būdas vienareikšmiškai ugdo mokytojų kompetencijas ir padeda juos sutelkti bendram darbui, o tai savaime prisideda prie bendrosios ugdymo kokybės gerinimo.

Ryškiausias vidurinio ugdymo organizavimą moduliais įgyvendinančių mokyklų požymis – mokyklų vadovų aktyvus dalyvavimas su PROJEKTU susijusiose veiklose. Tai pažymi beveik visi tyrimo dalyviai. Kiti, pagal populiarumą, apklausos dalyvių išvardyti požymiai: mokytojų aktyvumas, pagalba besimokančiajam, kokybės valdymas, vadovų iniciatyvumas, bendruomenės poreikių analizė, pedagogų kūrybiškumas. Mažiausiai pastebimas požymiai – mokytojų iniciatyvumas ir mokykloje taikomo ugdymo organizavimo moduliais aiškumas mokiniams. Mokyklų visai neakcentuojamas, tačiau pasaulinėje praktikoje labai ryškus, požymis – ūkiškumas.

Aiškinantis nuomonę mokyklų, dalyvaujančių PROJEKTE patirties sklaidą, apklausos dalyvių teigimu, toji patirtis gali būti vertinga ne tik kitoms to paties regiono mokykloms, bet ir šių mokyklų steigėjams bei švietimo ir mokslo ministerijai. Mokyklų atstovai pasirengę dalytis savo gerąja patirtimi, kritiškai įvertinant savo mokyklų sėkmes ir nesėkmes, dalinantis projekto metu sukurta metodine medžiaga ir t.t. Mokyklų vadovai pareiškė apie savo norą ir pasiryžimą dalintis patirtimi, kuomet nacionaliniu mastu rengiami bendrieji ugdymo planai, peržiūrimos Bendrosios programos, rengiamos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programos. PROJEKTE dalyvaujančios mokyklos pageidautų dalyvauti partnerių pozicijoje.

Vertinant realiai egzistuojančią praktiką ir bandant apibendrinti ir išskirti šiuo metu egzistuojančius vidurinio ugdymo organizavimo moduliais vadybinius modelius – galima būtų išskirti tris vadybinius modelius: klasikinį (formalizuotąjį) modelį (*planavimas – organizavimas – vadovavimas- kontrolė*); biheavioristinį (*stimulas – reakcija*); besimokančiosios organizacijos (*bendras tikslas, teigiama tarpusavio priklausomybė, refleksija, atsakomybė*). Reikia pripažinti, jog, kai kurių mokyklų vadybinius modelius įvertinti ir apibūdinti sudėtinga dėl gautos informacijos neapibrėžtumo, pavyzdžiui, šių mokyklų atstovų teigimu, „mokytojai kūrybiškai taiko mokymą moduliais“, „ugdymo organizavimas moduliais planuojamas atsižvelgiant į lyginamąsias analizes“ ir pan.

Žvelgiant į šią situaciją iš vadybos mokslo perspektyvų, mokykloms (administratoriams ir pedagogams) rekomenduotina realiai vadovautis pačiais bendriausiais žinių vadybos principais: žinoti, ką reikia daryti; žinoti, kaip tai reikia daryti; žinoti, kodėl tai reikia daryti; žinoti, kur yra reikiama informacija; žinoti, kada reikia tai daryti. Be abejo, žinojimas „ateina“ per diskusijas ir susitarimus kiekvienoje bendruomenėje.

Apibendrinant tyrimo dalyvių nuomos apie vidurinio ugdymo organizavimo moduliais realizavimą jų mokyklose galima išskirti pagrindines stiprybes, silpnybes, grėsmes ir galimybes, darančias didesnę ar mažesnę poveikį, skatinančias ar lėtinančias aktualius pokyčius.

Vidurinio ugdymo organizavimo moduliais stiprybės:

- Vidurinio ugdymo pakopoje dirbančių mokytojų pareiškimas ir atsakomybė
- Mokytojai skatinami tobulinti savo kompetencijas
- Kylančios mokytojų profesinės ir dalykinės kompetencijos
- Mokytojų drąsa planuojant ir organizuojant ugdymo procesą
- Taikomos mokytojų motyvaciją skatinančios priemonės (papildomas apmokėjimas, vadovų palaikymas ir teigiamas vertinimas)
- Labai patyrę mokytojai
- Kūrybingi mokytojai
- Kūrybiška/stipri/darbinga pedagogų komanda
- Iniciatyvūs vadovai
- Mokinių pozityvus požiūris į mokymąsi pagal modulines programas
- Lankstus tvarkaraštis
- Pagalba mokiniui
- Aiškesnis vertinimas ir įsivertinimas
- Modulinis vertinimas (ypač apibendrinamasis modulio vertinimas; dvimetis apibendrinamasis: iš visos pagrindinio ugdymo II dalies programos arba vidurinio ugdymo programos)
- Struktūruotas ugdymo turinys sąsajoje su vertinimu
- Prielaidos formuojamojo vertinimo sistemai
- Pasiekiami aukštesni rezultatai
- Geresni mokinių, kurie mokėsi moduliais, dalykų galutiniai rezultatai
- Meninės pakraipos moduliai

Vidurinio ugdymo organizavimo moduliais silpnybės:

- Mokyklai reikia turėti daugiau klasių komplektų
- Nelabai tinka mažakomplekčiai mokyklai
- Mokyklai reikia turėti daugiau mokytojų dalykininkų (daugelyje mokyklų jų tėra po vieną)
- Tvarkaraštis gali būti nepalankus mokiniams
- Profesinėje mokykloje sunku įgyvendinti dalykų mokymo intensyvinimą
- Griežtas modulio valandų apribojimas
- Didaktinės medžiagos stygius
- Ne visa mokykla perėjo ugdymo organizavimo moduliais
- Didelė apkrova modulinį mokymą įgyvendinančiam mokytojui
- Neparengta medžiaga (vadovėliai)
- Trūksta struktūruotos, diferencijuotos mokymo medžiagos (vadovėliai, pratybos, mokytojo knyga, vaizdinė medžiaga ir kt.)
- Kai kurių PROJEKTE išbandomų modulių apimtis neatitinka skiriamų valandų (per daug arba per mažai valandų)
- Nevienodai (ne visada gerai) vertinami kai kurie mokytojų išbandomi moduliai
- Kylančios abejonės dėl projekto tęstinumo
- Nedaug pedagogų, norinčių įsitraukti į naują veiklą
- Vadovėlių ir modulių programų neatitikimas

- Problemos, kylančios mokiniams keičiant grupę – mokytoją
- Ne visų dalykų mokytojai kokybiškai taiko ugdymą moduliais
- Ugdymo organizavimas moduliais taikomas ne visų dalykų pamokose
- Ne visų dalykų pamokoms parengta kokybiška metodinė medžiaga (mokytojų vertinimu)

Vidurinio ugdymo organizavimo moduliais galimybės

- Plėtoti vidurinio ugdymo organizavimą moduliais institucijoje
- Tobulinti mokytojų dalykines ir bendrąsias kompetencijas
- Bendradarbiauti su kitų projekte dalyvaujančių mokyklų komandomis
- Susišaukia su specialybės programų modulių (profesinėse mokyklose) kūrimu
- Didesnės pasirinkimo galimybės mūsų mokiniams
- Diegti naujas vertinimo nuostatas, pvz., dėl galutinio vertinimo
- Dar dažnesnis ir efektyvesnis dalykų intensyvinimas
- Dar gilesnis ugdymo diferencijavimas
- Akademinio turinio ryšys su gyvenimu ir praktika
- Nuosekli vidurinio ugdymo organizavimo moduliais plėtra etapais: laipsniškas modulinio vertinimo diegimas didinant įtrauktų mokytojų ir klasių skaičių
- Galimybė sumažinti mokymosi krūvį (koncentruojantis į mokymosi pasiekimų lygius)
- Mokytojų skatinimo priemonių taikymas

Vidurinio ugdymo organizavimo moduliais grėsmės

- Nepakankama daugumos mokytojų motyvacija
- Sudėtinga (arba mokytojų dar neperprasta) vertinimo sistema (pasiekimų fiksavimas)
- Vadovėlių trūkumas
- Programų neatitikimas pereinant į kitą grupę ar mokyklą
- Tvarkaraštis, neatitinkantis higienos normų
- Materialinės bazės neatitikimas reikalavimams
- Mokytojų dalykininkų trūkumas kai kuriose mokyklose
- Silpnas skatinimas iš išorės (neaiškumas dėl projekto tęstinumo, neskiriami grantai ar pan. mokykloms, nekoreguojama mokinio krepšelio metodika neskatins ugdymo kokybę gerinančių pokyčių)
- Nėra sprendimo dėl mokymo medžiagos „paketų“, pritaiktų mokymui(si) moduliais, rengimo ir leidybos
- Nacionaliniame lygmenyje neinvestuojama į vidurinio ugdymo organizavimo moduliais idėjų ir patirties sklaidą
- Mokyklų išorinis vertinimas nebus orientuotas į ugdymo kokybės nustatymą (siekiant geresnių mokymosi pasiekimų), o liks tik ugdymo proceso savaitinės („pagražintos“) nuotraukos fiksavimo priemone
- Bendrųjų programų ir modulinė programų temų nesutapimai
- Neaiškus ugdymo organizavimo moduliais likimas pasibaigus projektui
- Netikrumas dėl to, kad ugdymo organizavimas moduliais bus visuotinai įgyvendintas
- Pasibaigus projektui niekas neskatins ir nepalaikys mokytojų, taikančių ugdymą moduliais

Kitas nagrinėtas opus klausimas – teisinė ir finansinė situacijos analizė, aktuali vidurinio ugdymo organizavimą moduliais realizuojant savivaldos lygmenyje. Mokyklų atstovams šį klausimą aptarti buvo sudėtinga todėl, kad įgyvendinant PROJEKTĄ savivaldybės lygmuo iš esmės nedalyvavo, todėl neretai kalbant apie savo savivaldos institucijas ir steigėjus mokyklų atstovai teigė, kad realiai *nesidomima mokyklų strateginiais tikslais siekiant kokybės, beveik neteikiama pagalba, nėra aiškios strategijos, o apsiribojama pokyčio siekio imitacija (epizodinis dėmesys tik renginiams, akcijoms, metodiniams (procedūriniais) klausimams)*. Nacionaliniu lygmeniu pagalba teikiama (*yra modelio aprašymas, paskirtos įgyvendinančios mokyklos, aiškūs kuratoriai, koreguojami ugdymo planai ir kiti teisės aktai, kad būtų galima įgyvendinti naujoves ir pan.*), ji dažniausiai savalaikė, naudinga (*pilnai apmokami dalyvių mokymai, mokyklos turi galimybę mokytis ir bendradarbiauti (dalintis patirtimi) siekdamos ugdymo kokybės, leidžiama metodinė medžiaga (programos, pamokų pavyzdžiai ir kt.), kuria galima pasinaudoti ir pan.*). Šalia to pažymima, kad būta ir problemų – *dažnai teisiniai dokumentai vėluodavo, o jau reikėdavo įgyvendinti projekto veiklas*. Vienok, visa tai nustelbdavo tai, kad buvo nuolatinis *mokyklų skatinimas*.

Šis papildomas tyrimas parodė, kad PROJEKTE dalyvavusių ir tebedalyvaujančių mokyklų patirtis tikrai gali būti vertinga visoje šalyje sprendžiant aukščiau išsakytas problemas, tačiau ji yra labai skirtinga ir priklauso nuo įvairių objektyviai susiklosčiusių aplinkybių, todėl, modeliuojant vidurinio ugdymo organizavimo alternatyvas, buvo ir kitais būdais ieškoma praktiškai įgyvendinamų idėjų, padėsiančių spręsti aktualias problemas. Siekiant remtis ne tik apklausos dalyvių nuomonėmis buvo nuspręsta apsilankyti kai kuriose vidurinio ugdymo programose įgyvendinančiose švietimo įstaigose, taip pat rinkti informaciją iš viešosiose diskusijose savo nuomonę išsakančių dalyvių, nebūtinai dalyvaujančių projekte, tačiau besidominčių vidurinio ugdymo kokybės gerinimu.

Ekspertų grupė kartu su PROJEKTO, taip pat Švietimo ir mokslo ministerijos, atstovais lankėsi įvairiose švietimo institucijose, turinčiose skirtingą vidurinio ugdymo programų įgyvendinimo patirtį: VšĮ Šiuolaikinės mokyklos centre, Marijampolės „Sūduvos“ gimnazijoje, Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje, Marijampolės profesinio rengimo centre, kur susitiko su mokyklų administracijos atstovais ir pedagogais, susipažino su šiose mokyklose taikomais vidurinio ugdymo organizavimo moduliais pavyzdžiais, patirtomis ir išspręstomis problemomis, modulinio ugdymo elementų ir idėjų įgyvendinimo gerąja patirtimi, ateities planais.

Kiekviena iš minėtų mokyklų savitai sprendžia vidurinio ugdymo organizavimo klausimus, daugiau ar mažiau naudojasi modulinio mokymo (si) principais ir idėjomis, taiko modulinio mokymo elementus, įgyvendina dalykų modulių programas. Šių mokyklų patirtis labai skirtinga ir verta dėmesio, nes atspindi šalies mokyklų įvairovę ir gali būti pavyzdžiu

kitoms mokykloms, kurios vis dar ieško tinkamo kelio geresnės ugdymo kokybės link. Šių mokyklų patirtimi bus siekiama iliustruoti ekspertų kuriamas vidurinio ugdymo organizavimo moduliais alternatyvas.

2013 m. pabaigoje vyko du susitikimai (viešosios diskusijos), skirti vidurinio ugdymo modernizavimo, ugdymo organizavimo moduliais ir vidurinio ugdymo kokybės gerinimo klausimams nagrinėti.

2013 m. lapkričio mėn. VšĮ Šiuolaikinės mokyklos centre vykusioje ekspertų, mokyklos pedagogų ir vadovų, taip pat PROJEKTO atstovų viešojoje diskusijoje išryškėjo „žmogiškojo faktoriaus“ ir bendrų susitarimų mokykloje svarba. Mokyklos vadovai, pasakodami apie išbandytas inovacijas, pavyzdžiui kai kurių akademinų dalykų mokymo dalykų intensyvinimą, atvirai išsakė savo nuomonę apie sėkmių ir nesėkmių priežastis, atskleidė, kaip pamažu plėtojosi idėjos, kol buvo pasiekta esama situacija, kodėl kai kurių idėjų buvo atsisakyta. Svarbu pastebėti ir „gilesnius“ mokyklos atradimus, pavyzdžiui supratimą, jog dalykų intensyvinimas yra susijęs ne vien su pamokų skaičiumi. Tai reiškia, jog pasikeitė mokytojų taikomi ugdymo metodai. Nepaisant, kad ši mokykla pasiekia labai gerų ugdymo rezultatų ir garsėja joje dirbančiais gerais mokytojais, buvo pastebėta, jog savarankiškai kurti mokiniams patrauklų šiuolaikišką ugdymo turinį gali ne kiekvienas mokytojas, tačiau trečdalis mokytojų yra tikrai iniciatyvūs, o jų idėjos būna diegiamos mokyklos mastu. Mokyklos atradimai labai žmogiški: mokytojai po pamokų daug papildomai dirba su mokymosi motyvacijos stokojančiais mokiniais, bendrauja su jais naudodamiesi kompiuterinėmis technologijomis ir t.t. Pastebėta, jog kuo daugiau ugdymo proceso organizuojama ne klasėje, tuo geresni rezultatai, todėl mokykloje praktinei veiklai, ryšiui su gyvenimu, integruotoms ir kūrybiškumą skatinančioms pamokoms, projektinėms veikloms, naujų ugdymo „formatų“ paieškoms skiriama vis daugiau dėmesio. Mokyklos atstovai patvirtino, jog mokiniams labai svarbu skirti pakankamai laiko įgyvendinti idėjas, tuo pačiu taikant ir įprasminant įgytas žinias, parodant, ką žino ir moka, emociškai išreiškiant savo patirtį, supratimą, nuomonę. Vidurinio ugdymo pakopoje labai daug dėmesio skiriama vertinimui, įvairiems neformaliems susitarimams, individualiems poreikiams ir siekiams, vadovaujantis nuostata, jog pernelyg didelis visko reglamentavimas varžo ir mokytojus, ir mokinius, jog mokykla turi būti kuo labiau panaši į šeimą. Svarbu, kad mokiniai ir jų tėvai iš anksto žinotų vertinimo kriterijus, laiku gautų patikimą informaciją apie mokymosi pasiekimus, pažangą, o tai reiškia, jog būtų įmanoma laiku pastebėti ir išspręsti problemas, baigiant mokyklą nepatirti nemalonių netikėtumų. Labai svarbu mokiniams suteikti šansų ir galimybių patikrinti savo žinias ir gebėjimus, tai labai padeda mokiniams ugdytis atsakomybę

už savo mokymąsi, planuoti savo mokymąsi, suvokti, kokių rezultatų pageidauja ir kaip jų siekti. Pavyzdžiui, mokiniams labai patiktų mokytis lygiais, kaip kompiuteriniuose žaidimuose, kai gali išbandyti savo jėgas (pasigalynėti su savimi) siekdamas vis aukštesnio lygmens. Svarbiausias dalykas – pasitikėjimas mokytoju, tačiau jis susiformuoja ne per vieną dieną. Mokytojas pasitikėjimą užsitarnauja savo pastangomis ir efektyviu darbu, svarbus gero mokytojo bruožas – vidinė atsakomybė. Išskirtinė šios mokyklos ypatybė ta, kad niekas nesiskundžia tvarkaraščiu, nei „langais“ jame, nes mokykloje ir mokytojams, ir mokiniams yra ką veikti arba kur ir kaip pailsėti tuo metu. Nežiūrint to, kad mokykloje dirbantys mokytojai yra aktyvūs ir kūrybiški, pasigendama gerų mokymo ir metodinių priemonių ir aiškių ugdymo programų, ypač daug problemų patiria lietuvių kalbos mokytojai.

2013 m. gruodžio mėn. Marijampolės Meilės Lukšienės švietimo centre vykusioje ekspertų, Švietimo ir mokslo ministerijos ir jai pavaldžių institucijų specialistų, gimnazijų ir vidurinių mokyklų administracijos atstovų ir pedagogų, Marijampolės profesinio rengimo centro atstovų viešojoje diskusijoje aptariamos vidurinio ugdymo modernizavimo ir organizavimo moduliais prielaidos, patirtis, galimybės ir perspektyvos. Diskusijoje buvo pristatyta vidurinio ugdymo organizavimo situacija Marijampolės savivaldybei pavaldžiose švietimo įstaigose, PROJEKTE dalyvaujančių mokyklų (Kaišiadorių r. A. M. Brazausko ir Marijampolės „Sūduvos“ gimnazijų, Marijampolės r. Liudvinavo vidurinės mokyklos) vidurinio ugdymo organizavimo moduliais patirtis ir rezultatai, pristatytos ir aptartos ekspertų siūlomos vidurinio ugdymo modernizavimo ir organizavimo moduliais idėjos. Viešosios diskusijos dalyviai diskutavo apie aptariamų idėjų plėtotę kitose Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose, skirtingas vidurinio ugdymo modernizavimo ir organizavimo moduliais prielaidas ir galimybes, priklausančias nuo galiojančių teisės aktų bei kiekvienos mokyklos finansinių ir žmogiškųjų išteklių.

Ką parodė papildoma užsienio šalių ugdymo organizavimo patirties analizė?

Tobulinant ugdymo organizavimo moduliais alternatyvas buvo nagrinėjami teisiniai ir finansiniai dokumentai, papildomai išnagrinėta ir apibendrinta užsienio šalių – Australijos (Viktorija), Kanados (Alberta ir Ontarijas), Suomijos, Prancūzijos, Vengrijos, Olandijos, Naujosios Zelandijos, Singapūro, Jungtinės Karalystės (Anglija), Estijos – patirtis. Reikia paminėti, jog suprantant, kad užsienio šalyse paprastai yra laikomasi ugdymo organizavimo tęstinumo, papildomai analizei buvo tikslingai pasirinktos tų pačių šalių, kurių patirtis buvo nagrinėjama ieškant pavyzdžių ir idėjų pagrindinio ugdymo (II dalies) organizavimo moduliais alternatyvų modeliavimui, švietimo sistemos, atlikta minėtų užsienio šalių vidurinio ugdymo organizavimo patirties analizė ir parengtos užsienio šalių patirtimi paremtos rekomendacijos vidurinio ugdymo organizavimui gerinti (2 priedas).

Visose nagrinėtose šalyse išryškėja svarbūs uždaviniai keliami bendrajam viduriniam ugdymui yra:

- rengti mokymuisi visą gyvenimą, įgyjant gyvenimui šiuolaikiniame pasaulyje svarbaus bendrojo raštingumo ir bendrųjų kompetencijų pagrindus;
- parengti tolesniam mokymuisi aukštosiose mokyklose, perteikiant studijoms reikalingus akademinį dalykų pagrindus ir savarankiško mokymosi gebėjimus;
- ugdyti darbo pasauliui ir karjerai, padedant pasirinkti būsimos darbinės veiklos sritį ir įgyti darbinei veikai reikalingus gebėjimus.

Šių uždavinių sprendimo strategijos atskirose šalyse skiriasi. Strategijų skirtumus didžia dalimi lemia socialiniai kultūriniai skirtumai tarp šalių. Panašūs uždaviniai keliami ir Lietuvos vidurinio ugdymo koncentriui, todėl visi jie yra aktualūs kuriant tris vidurinio ugdymo organizavimo moduliais alternatyvas.

Nagrinėjant vienuolikos švietimo sistemų patirt svarbiausias dėmesys buvo kreipiamas mokyklų savarankiškumo ir jų darbo reglamentavimo formuojant vidurinio ugdymo turinį klausimams ir mokinių laisvės rinktis ugdymo turinį klausimams. Sudaryta lentelė (žr. 2 priedas, 1 lentelė), kurioje pateikti duomenys apie tai, ką mokykla gali savarankiškai spręsti vidurinio ugdymo organizavimo lygmenyje, kas šalyje reglamentuoja dalykų mokymo organizavimą ir dalykams skirtas valandas, ar yra nustatyti pasiekimų standartų reikalavimai, kreditų sistema atestatui gauti, ar yra išskiriamas ugdymo turinio branduolys, ar šalies mastu yra rekomenduojami pasirenkamieji kursai, ar mokykloms paliekama teisė rinktis ugdymo turinį ir ugdymo organizavimo formas pagal poreikius. Atlikus analizę (aukščiau minėtais

aspektais) daromos šios apibendrintos išvados apie vidurinio ugdymo organizavimo reglamentavimą užsienio šalyse:

- Pastebima tendencija valstybės lygmenyje smulkmeniškai nereglamentuoti valandų paskirstymo tarp dalykų.
- Vyraujanti tendencija detaliai aprašyti daugumos kursų orientacinius mokinių pasiekimus (vertinimo standartus ar BE reikalavimus).
- Naudojama kreditų atestatui gauti sistema, arba nurodomi privalomi dalykai ir jų mokymosi krūvis.
- Dauguma nagrinėtų šalių išskiria privalomą ugdymo turinio branduolį.
- Beveik visos nagrinėtos šalys rekomenduoja dalį pasirenkamųjų kursų.
- Stiprėja tendencija leisti mokyklų bendruomenėms pačioms skirstyti valandas ir rinktis ugdymo organizavimo formas.

Dalis surinktos informacijos apie pasirenkamųjų dalykų 11-12 (ar ekvivalentiškose) klasėse pobūdį pateikta lentelėje (žr. 2 priedas, 2 lentelė), kurioje trumpai apibūdinama vienuolikos švietimo sistemų praktika, t.y., kas tose šalyse priima sprendimus dėl bendros pasirenkamųjų dalykų apimties, koks pasirenkamųjų kursų užsienio šalyse pobūdis, koks rengimas karjerai ir profesijai numatytas nacionaliniame ugdymo turinyje. Atlikus analizę (aukščiau minėtais aspektais) daromos šios apibendrintos išvados apie vidurinio ugdymo turinio pasirinkimų reglamentavimą užsienio šalyse:

- Laisvai pasirenkamieji dalykai vidurinio ugdymo koncentre, kaip įprasta, sudaro ne mažiau kaip 10–20% mokymosi krūvio. Ugdymo turinio branduolys sudaro apie pusę krūvio.
- Didžioji dalis pasirenkamųjų kursų paprastai būna papildomi tradicinių mokomųjų dalykų ugdymo turinio vienetai/moduliai.
- Daugelis valstybių vidurinio ugdymo koncentre mokiniams leidžia rinktis profesinės pakraipos (ar net profesinio mokymo) pasirenkamuosius kursus.

Šių šalių patirtimi remtasi rengiant alternatyvius siūlymus dėl vidurinio ugdymo organizavimo moduliais Lietuvos švietimo politikams ir bendrojo ugdymo mokykloms. Diskusijos su pedagogais, mokyklų administracijos atstovais, ŠMM ir jai pavaldžių institucijų specialistais paskatino ženkliai pakoreguoti rengiamus alternatyvių vidurinio ugdymo organizavimo moduliais aprašų (I-osios, II-osios ir III-osios alternatyvų) projektus. Pakoreguoti projektai atliepia naujausius Lietuvos ir Europos švietimą reglamentuojančius strateginius dokumentus.

Nagrinėjant Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų, įgyvendinančių vidurinio ugdymo programas, patirtį bei įvairių šalių švietimo sistemų ypatybes pastebėta, jog tinkamai pritaikytas ugdymo organizavimas moduliais gali turėti teigiamos įtakos ugdymo kokybei. Šią įtaką būtų galima paaiškinti remiantis ***esminėmis modulinio mokymo ypatybėmis***:

- *mokymo ir mokymosi lankstumu,*
- *aiškios struktūros ugdymo organizavimo forma,*
- *savarankiškam mokymuisi pritaikytais moduliais.*

Siekiant geresnės ugdymo kokybės labai svarbūs teoriniai modulinio mokymo principai, padedantys užtikrinti aukštesnę ugdymo kokybę ir geresnius mokymosi rezultatus:

- *ugdymo turinio struktūravimas į savarankiškus elementus,*
- *dinamiškumas transformuojant ir papildant ugdymo turinį naujais moduliais,*
- *orientavimasis į tarpdalykinių ryšių stiprinimą, žinių taikymo bei panaudojimo galimybes,*
- *lankstumas individualizuojant ugdymo turinį, metodus ir mokymosi tempą,*
- *besimokančiojo sąmoningumas ir aktyvumas, orientuotas į mokymosi rezultatus,*
- *tinkamų sąlygų besimokančiajam sudarymas,*
- *pasiekimų vertinimo/įsivertinimo aiškumas.*

Modulinio mokymo idėjos ir įvairūs elementai yra sėkmingai išbandyti įvairiose šalyse, taip pat ir Lietuvoje, tačiau pastebėta, jog ugdymo organizavimo moduliais sėkmingumas priklauso nuo daugelio aplinkybių, o ypač, nuo mokinių amžiaus (geriau tinka vyresniems ir savarankiškesniems), todėl ugdymo organizavimas moduliais tikrai yra tinkamas besimokantiems pagal vidurinio ugdymo programas ir besirengiantiems studijuoti aukštosiose mokyklose.

Taip pat, būtina pastebėti, kad modeliuojant ir pagrindinio ugdymo II pakopai, ir viduriniam ugdymui siūlomas alternatyvas iš esmės laikomasi svarbiausių švietimo dokumentuose nusakytų principinių nuostatų ir pabrėžiant, jog modulinis mokymas bendrojo ugdymo mokykloje turėtų būti organizuojamas remiantis šiais principais:

- **nuoseklumu ir individualumu**, t.y. požiūriu į mokymo organizavimą kaip ilgalaikį procesą, kurio metu vienos ugdymo formos derinamos ir jungiamos su naujomis, atsižvelgiant į besimokančiųjų poreikius ir galimybes;
- **kontekstualumu**, t.y. tam tikro konkretaus konteksto paisymu, atsižvelgiant į konkrečią instituciją (klasę, grupes ir pan.), šalies socialines – ekonomines tendencijas;
- **holistiškumu**, t.y. ugdymo organizavimo formų tarpusavio derme siekiant visybiško asmenybės ugdymo;
- **kaita**, t.y. natūralia ugdymo formų dinamika atsižvelgiant į esamą ugdymo institucijų decentralizaciją, savarankiškumo laipsnį ir pan.
- **atsakomybe ir savarankiškumu**, t.y. kiekvienos ugdymo institucijos prisiimama atsakomybe už ugdymo proceso organizavimą ir jo įtakojamus mokymosi rezultatus, atsižvelgiant į kiekvienos ugdymo institucijos savarankiškumo laipsnį.

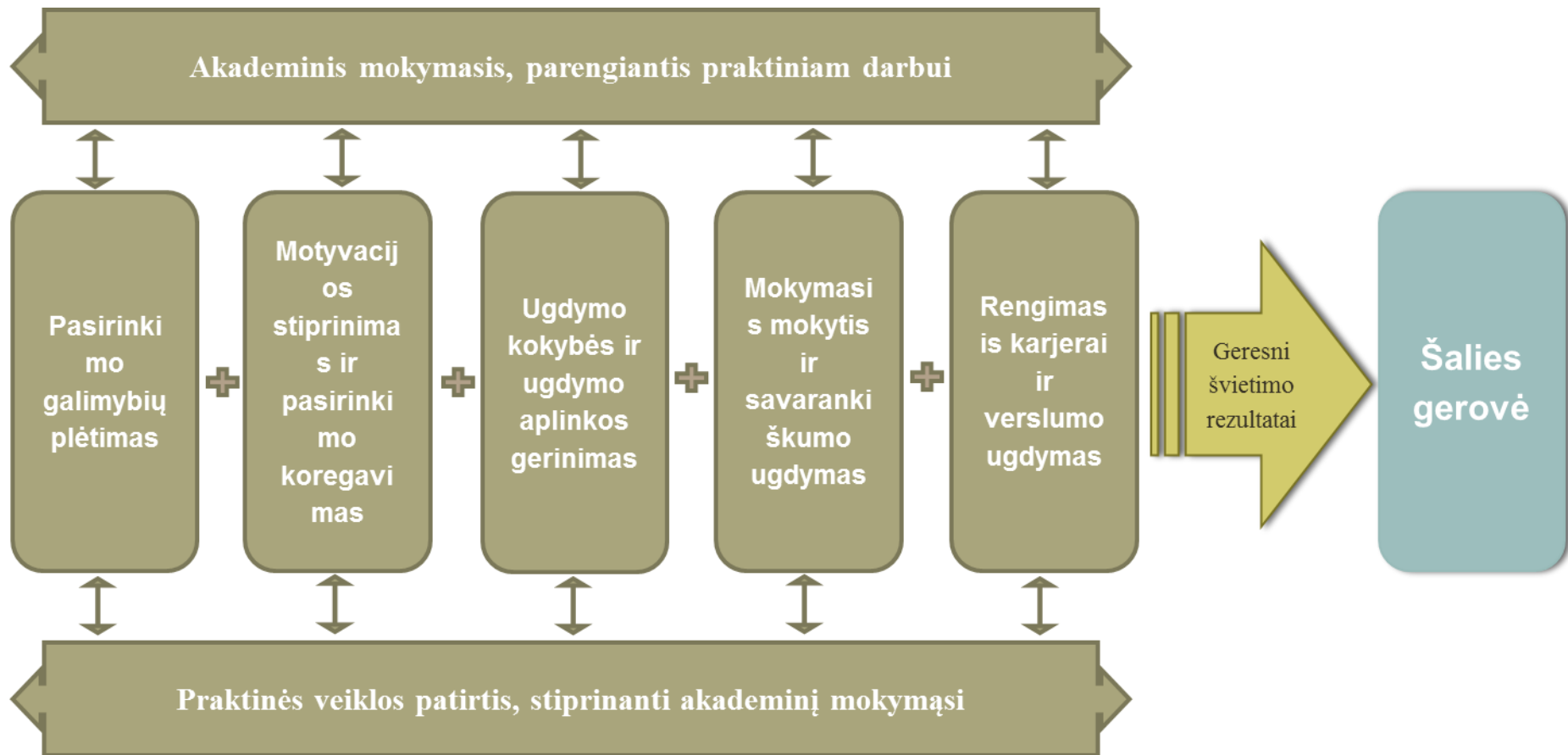
Pagrindinis ugdymo organizavimo moduliais alternatyvų modeliavimo vidurinio ugdymo koncentrai **tikslas – gerinti 11-12 klasių mokinių akademinis pasiekimus ir praktinius gebėjimus, reikalingus darbo pasauliui**, padėti jiems geriau pasirengti tolesniam mokymuisi ir gyvenimui diegiant modulinį mokymąsi arba modulinio mokymosi elementus.

Ugdymo organizavimo moduliais uždaviniai:

- didinti mokinių motyvaciją ir atsakomybę už savo mokymosi rezultatus;
- mokyti mokinius savarankiškai mokytis, padėti jiems rengtis tolesniam mokymuisi ir karjerai;
- didinti akademinio ir praktinio ugdymo sinergiją;
- spartinti inovacijų diegimą mokyklinėje praktikoje.

Aukščiau paminėtas esminis tikslas ir išvardyti uždaviniai turi lemti, kokios ugdymo organizavimo moduliais priemonės ir kaip turi būti įgyvendinamos Lietuvos švietimo sistemoje, siekiant šalies gerovės (žr. 3 pav.).

3 pav. Akademinio ir praktinio ugdymo sinergija

Siekiant užsibrėžto pagrindinio tikslo – *gerinti 11-12 klasių mokinių akademinius pasiekimus ir praktinius gebėjimus, reikalingus darbo pasauliui* – ir atsižvelgiant į mokinių galimybes ir poreikius, manoma esant prasminga pasiūlyti šalies švietimo politikams ir bendrojo ugdymo mokykloms apsvarstyti tris vidurinio ugdymo (11-12 klasėse) organizavimo moduliais alternatyvas.

Atsižvelgiant į švietimo sistemoje šiuo metu susiklosčiusią situaciją, išskirtos trys vidurinio ugdymo programos įgyvendinančių mokyklų grupės¹ (tradicinės gimnazijos, mažos arba savivaldybėje/mieste/rajonu centre ir pan. vienintelės mokyklos ir stiprios² profesinės mokyklos ar centrai), kurioms modulinio mokymo ar jo elementų taikymas galėtų padėti siekti ženklių pokyčių.

Pirmoji alternatyva – skirta išryškinti ugdymo organizavimo pokyčiams didelėse tradicinėse gimnazijose, galinčiose tapti populiariomis **akademinės pakraipos gimnazijomis**, kurias rinktųsi į akademinį mokymąsi linkę mokiniai, planuojantys ateityje siekti akademinės karjeros. Modulinio mokymo ar jo elementų diegimas šiose mokyklose suteiktų daugiau pasirinkimo galimybių akademiškai gabiems mokiniams, padėtų ugdyti mokinių savarankiškumą, iniciatyvumą, atsakomybę už savo mokymąsi, padėtų pagerinti mokymosi rezultatus.

Antroji alternatyva – skirta padėti mažoms mokykloms, turinčioms nedaug, bet labai įvairių gebėjimų ir ugdymosi poreikių mokinių, ir neturinčioms galimybių įdarbinti daug aukštos kvalifikacijos pedagogų nei įsigyti pačių naujausių mokymo priemonių, taip pat mokykloms, kurios yra vienintelės tam tikroje teritorijoje, todėl turi atsižvelgti į pačius įvairiausius mokinių ir vietos bendruomenės poreikius, arba mokykloms, kurios veikia vienoje teritorijoje su kitomis stipriomis, pavyzdžiui, akademinės pakraipos gimnazijomis, todėl ieško savito kelio ir nišos, kurioje, reaguodamos į susiformavusią paklausą, galėtų sėkmingai veikti. Siūlomi ugdymo organizavimo pokyčiai tokioms mokykloms padėtų sustiprėti ir tapti **bazinėmis gimnazijomis**, teikiančioms gerą vidurinį išsilavinimą visiems mokiniams, ypač tiems, kurie dar tebeieško „savo kelio“. Bazinė gimnazija užtikrintų subalansuotą akademinį ir

¹ Mokyklų grupės išskiriamos sąlygiškai, pagal turimą mokinių skaičių, nuo kurio priklauso ir surenkamo krepšelio dydis, t.y. lėšos, kurios teikia daugiau ar mažiau galimybių įgyvendinti inovacijas, atsižvelgti į mokinių ugdymosi poreikius, teikti daugiau pasirinkimo galimybių, užtikrinti geresnę ugdymo aplinką, teikia daugiau galimybių tobulinti mokytojų kvalifikaciją ir t.t., taip pat tam tikros gyvenamosios vietovės poreikius, kai atitinkamoje teritorijoje yra tik viena bendrojo ugdymo mokykla, įgyvendinanti vidurinio ugdymo programą.

² Stipri profesinė mokykla/– nėra labai griežtai apibrėžta sąvoka. Stipria vadintume tokią profesinę mokyklą/ profesinio rengimo centrą, įgyvendinančią vidurinio ugdymo programą, kuris turi stiprią profesinio mokymo bazę, gerus pedagogus, kuriai netrūksta mokinių, nes yra populiaru.

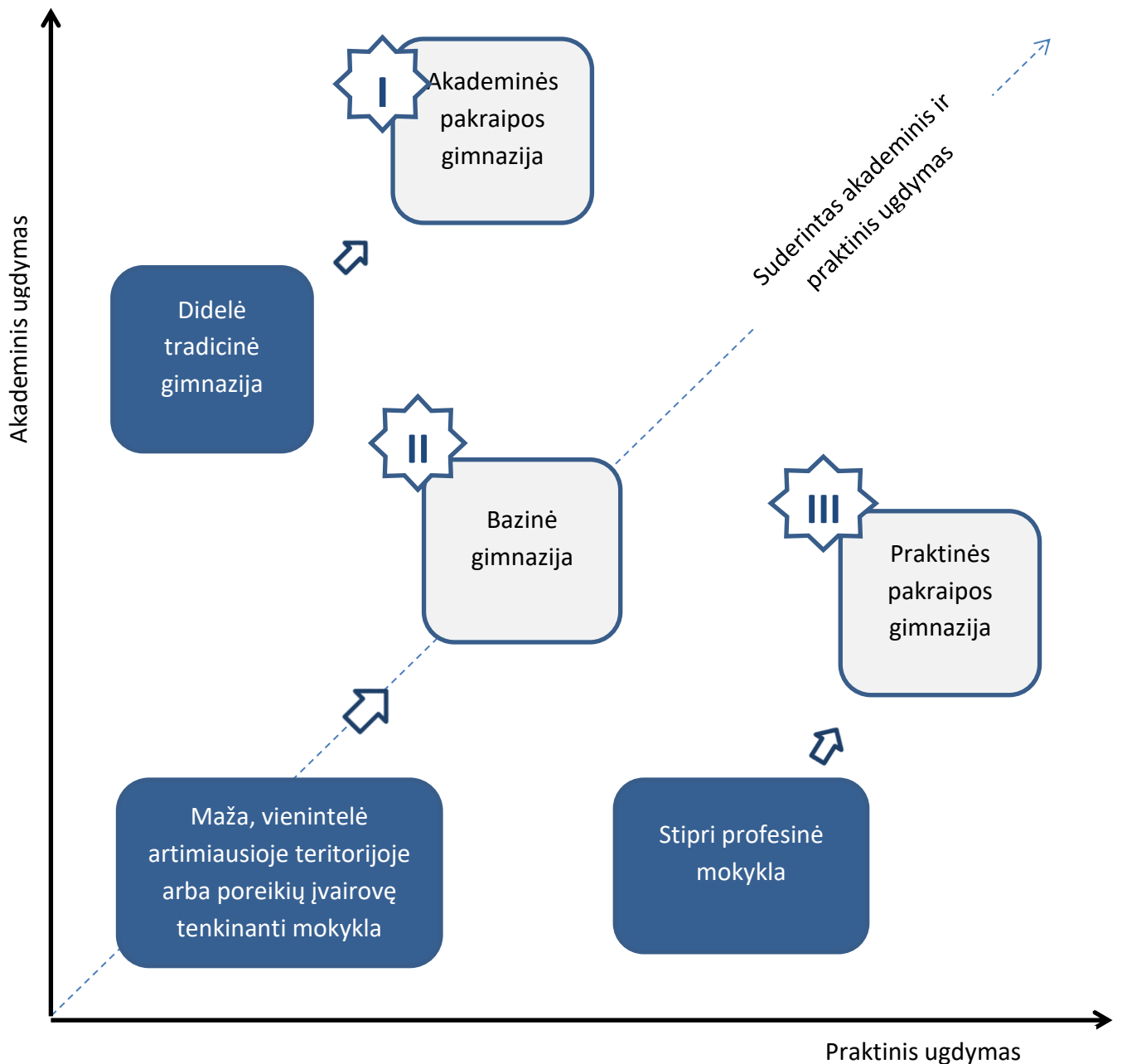
praktinį ugdymą, t.y., ji sudarytų sąlygas ir galimybes mokiniams išbandyti įvairius dalykus, padedančius ugdytis šiuolaikiniam darbo pasauliui reikalingus gebėjimus, tačiau padėtų išvengti siauro mokinių profiliavimo.

Trečioji alternatyva – skirta profesinėms mokykloms, dalis kurių šiuo metu yra pakankamai populiarios, nes jų mokiniai įgyja ne tik vidurinį išsilavinimą, bet ir įgyja darbo rinkoje paklausią profesiją, taip pat profesinėms mokykloms, kurios galėtų tapti labiau populiariomis, nes siūlomi organizaciniai pokyčiai šioms mokykloms padėtų pereiti į aukštesnį lygį, t.y., tapti **praktinės pakraipos gimnazijomis**. Praktinės pakraipos gimnazija būtų ypatinga tuo, kad joje galėtų efektyviai mokytis labiau į praktinę veiklą linkę mokiniai, kuriems būtų suteikiamas geresnis (orientuotas į aukštesnius mokymosi pasiekimus) vidurinis išsilavinimas ir paklausi profesija.

Svarbiausia, kad visos trys alternatyvos iš esmės neturėtų būti konkuruojančios, jos turėtų orientuotis į atitinkamą tikslinę grupę mokinių ir užimti deramą nišą sistemoje. Visos alternatyvos turėtų prisidėti prie vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo suartėjimo, kuri turėtų įsivaizduoti ne tiesmukai, kaip supanašėjimą, o kaip sąlyčio taškų ieškojimą atitinkamuose labiau akademinuose ar profesiniuose „sluoksniuose“. Tokiu būdu pasirinkusieji vieną iš alternatyvų turėtų galimybę geriau realizuoti savo pasirinkimą ir svajones, būtų labiau motyvuoti sąmoningai planuoti savo karjerą ir gerai mokytis.

Žemiau pateikiamoje trijų ugdymo organizavimo alternatyvų vidurinio ugdymo koncentre schemoje (žr. 4 pav.) parodyta, kokio didumo pokyčiai akademinio ir praktinio ugdymo linkme numatomi ir kaip „judama“ link vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo suartėjimo. Idėja remiasi formuluojamais platesniais ugdymo tikslais ir taikomomis efektyvesnėmis mokymo bei mokymosi technologijomis.

4 pav. Trijų ugdymo organizavimo alternatyvų vidurinio ugdymo koncentre schema

Šiame dokumente, atsižvelgiant į PROJEKTE sukaupą patirtį, pedagogų, vadybininkų ir švietimo politikų išsakytas nuomones, atliktą papildomą projekte dalyvaujančių mokyklų patirties, užsienio šalių patirties ir teisinių bei finansinių dokumentų analizę, pateikiama vidurinio ugdymo programos ugdymo organizavimo moduliais aprašo projekto III-oji alternatyva.

1. III-OSIOS ALTERNATYVOS PAGRINDIMAS IR APRAŠYMAS REMIANTIS ATLIKTA PROJEKTO MOKYKLŲ IR UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIES ANALIZĖ BEI TEORINIAIS MODULINIO MOKYMO PRINCIP AIS

_____ Rengiant vidurinio ugdymo organizavimo alternatyvas buvo atsižvelgiama į naujausių šalies strateginių dokumentų brėžiamas pagrindines tolesnės šalies švietimo raidos kryptis. Trečioji alternatyva, kaip ir pirmoji bei antroji, grindžiama Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 (Žin., 2012, Nr. 61-3050), kurioje švietimui numatytas uždavinys dirbti strategine sumanios visuomenės formavimo kryptimi, siekiant veiklios, solidarios ir besimokančios visuomenės. Trečioji alternatyva taip pat remiasi Šešioliktosios Vyriausybės 2012–2016 metų programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XII-51 (Žin., 2012, Nr. 149-7630) ir kurioje numatyta visokeriopai remti asmenų kvalifikacijos tobulinimą, persikvalifikavimą ir mokymąsi visą gyvenimą, kad būtų pasiektas kuo didesnis jų užimtumas ir *Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos „Europa 2020“ iniciatyva* „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“, kuria siekiama skatinti integracinį ekonomikos augimą, sudaryti geresnes sąlygas įgyti naujų įgūdžių, kurie leistų šiandienos ir ateities darbo jėgai prisitaikyti prie naujų sąlygų ir prireikus keisti karjerą (profesiją), mažinti nedarbą ir didinti darbo našumą.

Lietuvoje išplėtota profesinio mokymo sistema ir gana platus profesinio mokymo institucijų tinklas, tačiau profesinio mokymo įstaigos nepakankamai išnaudoja savo potencialą lygia greta su profesiniu mokymu įgyvendinimų bendrojo, o ypač vidurinio, ugdymo programų kokybės užtikrinimo srityje. Įvairių švietimo ir sociologinių tyrimų duomenys atskleidžia, kad žemesnio išsilavinimo, mažesnių pajamų kaimų ar mažų miestelių jaunimas stokoja mokymosi motyvacijos, nusivylę mokslais jie patenka nesėkmę patiriančių suaugusiųjų grupę, nesėkmingai ieško darbo, nes neturi nei reikiamo išsilavinimo, nei profesijos, tampa darbo biržos klientais ir pašalpų prašytojais, todėl reikia didelių pastangų norint paskatinti ir padėti jiems įgyti ne tik profesiją, t.y., kartu su profesiniu įgyti pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą bei surasti savo vietą darbo rinkoje. Tarybos rezoliucijoje dėl atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės (2011/C 372/01) pabrėžiama, kad siekiant mokymąsi visą gyvenimą paversti tikrove būtina sukurti mokymosi sąlygas nepalankioje padėtyje esančių asmenų grupėms, asmenims, nebaigusiems mokyklos, nesimokantiems, nedirbantiems ar mokymuose nedalyvaujantiems jaunuoliams, žemos kvalifikacijos ar neraštingiems suaugusiems, kurios

sudarytų antrą galimybę mokytis ir įgyti norimą kvalifikaciją. Tačiau, mąstant „prevenciškai“, reikėtų kaip galima anksčiau pasirūpinti jaunimo poreikiais ir dar mokykloje atsižvelgti į ugdymosi problemas ir polinkius. Elgiantis garbingai ir pilietiškai reikėtų „paleisti“ šiuos mokinius iš bendrojo ugdymo mokyklos (tuo pačiu prarandant krepšelio lėšas), neleisti „nusiristi“, bet sunkiu paauglystės laikotarpiu padėti susiorientuoti pereinant į profesinę mokyklą, kurioje reikėtų užtikrinti, kad būtų teikiamos mokymosi paslaugos, ypač padedančios atnaujinti bendrąsias kompetencijas, mokymosi gebėjimus, kur būtų taikomos lanksčios bendrojo ugdymo dalykų mokymosi formos, taip pat ir mokymasis moduliais, plačiau naudojamoms šiuolaikiškos informacinės ir komunikacinės technologijos, padedančios jaunimui „atsitiesti“, atgauti pasitikėjimą savo jėgomis, patikėti mokslo žinių svarbą, stiprinti savarankiško ir sąmoningo mokymosi ir savišvietos gebėjimus, reikalingus šiuolaikinio žmogaus gyvenime.

Rengiant šią alternatyvą buvo svarbu atsižvelgti į kitus naujausius profesiniam mokymui aktualius dokumentus. Pavyzdžiui, dokumente „Švietimas ir mokymas 2020“ („ET 2020“) numatyta, kad visuose švietimo lygiuose turi būti siekiama prisidėti prie mokymosi visą gyvenimą ir judumo principo įtvirtinimo; gerinti švietimo kokybę bei veiksmingumą; skatinti vienodas galimybes, socialinę sanglaudą ir aktyvų pilietiškumą; stiprinti novatoriškumo ir kūrybingumo, įskaitant verslumą, aspektus.

Labai svarbus dokumentas, atliepantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos 117 priemonę, patvirtintą 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 228 (Žin., 2013, Nr. 29 - 1406), Profesinio mokymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas, kuriame pateiktos ilgalaikės plėtros kryptys, išdėstyti tikslai, uždaviniai ir priemonės, numatomi veiksmų plano rezultatai, veiklos įgyvendinimo principai. Dokumente pabrėžiama, jo paskirtis – susitarti dėl bendrų veiksmų ir numatyti bendras profesinio mokymo plėtros kryptis, projektus ir priemones, užtikrinsiančias sėkmingą ir efektyvią profesinio mokymo plėtrą, siekiant, kad profesinio mokymo rezultatai būtų reikšmingi valstybei, visuomenei ir asmeniui, mokymo programos ir specialistų rengimas atitiktų regionų ūkio poreikius, kad plėtojama profesinio mokymo sistema būtų patraukli ir prieinama jaunimui, kad plėtojama profesinio mokymo sistema pasižymėtų aukšta kokybe, o jos rezultatai būtų aukštai vertinami mokinių bei darbdavių Lietuvoje ir Europoje, kad plėtojama profesinio mokymo sistema lanksčiai reaguotų į darbo rinkos pokyčius ir atitiktų jos poreikius. Šiame dokumente pastebimas viduriniam ugdymui itin aktualus raginimas skatinti inovacijas ir didinti akademinio ir verslo pasaulio sinergiją, tačiau, mūsų nuomone, iš esmės planuojamos priemonės skatintų profesinio mokymo sistemos elementų stiprėjimą ir modernizavimą, nenumatant atitinkamų priemonių bendrojo (o ypač vidurinio)

ugdymo programų įgyvendinimo profesinėse mokyklose kokybės pokyčiams, be kurių profesinio mokymo plėtra nepasieks galimų rezultatų ir prestižo, kurį suteiktų pagerinta pagrindinio ir vidurinio ugdymo kokybė ir aukštesni kartu su profesiniu išsilavinimu įgyjamo vidurinio išsilavinimo rezultatai. Siūloma III-oji alternatyva padėtų išvengti tokio netolygumo.

Kitas reikšmingas dokumentas – Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija (projektas paskelbtas http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/451_f91e8f0a036e87d0634760f97ba07225.pdf), kurioje keliami keturi tikslai: pirmasis – susijęs su mokytojų kompetencijų tobulinimu („pasiiekti tokį pedagoginių bendruomenių lygį, kai jų kritinę masę sudaro reflektuojantys, nuolat tobulėjantys ir rezultatyviai dirbantys profesionalūs mokytojai ir dėstytojai“), antrasis – švietimo institucijų kokybės vadybos gerinimu („įdiegti duomenų analize ir įsivertinimu grįstą švietimo kokybės kultūrą, užtikrinančią savivaldos, socialinės partnerystės ir vadovų lyderystės darną“), trečias – skirtas švietimo posistemų prieinamumo užtikrinimui ir tarpusavio ryšių suderinimui („maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius“), ketvirtasis – mokymosi visą gyvenimą sistemos ir darbo rinkos bei visuomenės poreikių derinimui („sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksminga pagalba atpažįstant save ir renkantis kelią veiklos pasaulyje“).

Bendrojo ugdymo mokyklos vidurinio ugdymo pakopoje aktualūs visi keturi švietimo strategijoje keliami tikslai, tačiau jų įgyvendinimas priklauso nuo objektyvių sąlygų, kuriose veikia mokyklos.

III-sios alternatyvos paskirtis – pasiūlyti galimą vidurinio ugdymo kokybės gerinimo kryptį, padedančią užtikrinti bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio rengimo centrų sinergiją, racionalų išteklių ir lėšų panaudojimą bendrajame ugdyme ir profesiniame mokyme, vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo veiksmingumą ir rezultatų kokybę.

Teikiant šį alternatyvų siūlymą vadovaujamosi lygių galimybių įgyti kokybišką vidurinį išsilavinimą įvairaus socialinio ir ekonominio statuso šeimų, miesto ir kaimo, skirtingų mokyklos tipų, lyčių, tautybių ir įvairių gebėjimų mokiniams užtikrinimo principu.

Mokymosi krypčių pasirinkimo galimybių didinimas numatomas tobulinant pedagogų bendruomenės kompetencijas, tenkinant mokinių ugdymosi poreikius, siekiant mokiniams padėti adaptuotis socialinėje aplinkoje ir prisidėti prie visaverčio integravimosi į darbo rinką.

Pastaraisiais metais įvairiomis priemonėmis siekiama, kad profesinio mokymo sistema taptų patrauklesnė ir efektyvesnė, pastebimai gerėja (atnaujinama ir plėtojama) profesinio mokymo infrastruktūra, mokymosi aplinka, daug dėmesio buvo skiriama programų rengimui ir

profesinio mokymo turinio pertvarkymui į modulinį (šis darbas intensyviai tęsiamas siekiant sukurti modulinio profesinio mokymo sistemos modelį ir į modulines pertvarkyti visas profesinio mokymo programas, iki 2013 m. pabaigos ketinta parengti 40 modulinį programų, ne mažiau modulinį programų planuojama parengti ateityje), mokymo priemonių kūrimui ir tobulinimui, profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimui, profesinio orientavimo plėtrai, galimybių įgijus profesinę kvalifikaciją siekti aukštojo mokslo kvalifikacijos sudarymui.

Lietuvos Statistikos departamento duomenimis, profesinio mokymo mokinių dalis (lyginama su visais vidurinio ugdymo lygmens mokiniais) nuo 2009 m. iki 2012 m. išaugo nuo 26.4 proc. iki 32,1 proc. Tačiau, tik apie 33 proc. (ES vidurkis 50 proc.) jaunuolių renkasi profesinį mokymąsi, nemaža dalis po bendrojo ugdymo mokyklos, kaip jau minėta, iškart mėgina patekti į darbo rinką, o tai rodo, jog profesinio mokymo sistemos patrauklumas vis dar yra nepakankamas. Apie nepakankamą profesinio mokymo prestižą ir nepakankamai nerezultatyvų profesinį orientavimą bei rengimą karjerai byloja ir tai, jog daugiau nei penktadalis dirbančiųjų (22.9 proc.) neturi profesinės kvalifikacijos, yra pabaigę tik pradinio, pagrindinio ar vidurinio ugdymo programas. Visa tai rodo šiek tiek didėjanti, bet dar nepakankamą, profesinio mokymo populiarumą ir skatina dar labiau susirūpinti profesinėse mokyklose teikiamo vidurinio ugdymo kokybe, labiau suderinti šias sistemas, pavyzdžiui vidurinio ugdymo turinį taip pat pertvarkyti į modulinį, parengti atitinkamas mokymo(si) priemones, t.y., profesinio ir vidurinio ugdymo programoms skirti vienodai dėmesio, taip šių mokyklų absolventams sudarant daugiau realių galimybių siekti aukštojo išsilavinimo.

III-oji ugdymo organizavimo moduliais alternatyva, kaip jau minėta pratarinėje, yra skirta stiprioms profesinėms mokykloms, kurios šiuo metu yra pakankamai populiaros, nes jų mokiniai įgyja ne tik vidurinį išsilavinimą, bet ir įgyja darbo rinkoje paklausią profesiją. Siūlomi organizaciniai pokyčiai šioms mokykloms padėtų pereiti į aukštesnį lygį, t.y., tapti **praktinės pakraipos gimnazijomis**. Praktinės pakraipos gimnazija būtų ypatinga tuo, kad joje galėtų efektyviai mokytis labiau į praktinę veiklą linkę mokiniai, kuriems būtų suteikiamas geresnis (orientuotas į aukštesnius mokymosi pasiekimus) vidurinis išsilavinimas ir paklausi profesija.

Svarbiausia, kad skirtingos gimnazijos orientuotųsi į skirtingas tikslines grupes mokinių ir teiktų jiems reikalingas paslaugas. Ši alternatyva padėtų labiausiai prisidėti prie vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo suartėjimo, profesinių mokyklų prestižo didinimo, nes būtent šio tipo gimnazijoje mokiniai turėtų galimybę įgyti gerą vidurinį išsilavinimą ir pageidaujamą profesiją, taip pat jie turėtų daugiau galimybių studijuoti aukštesiose mokyklose, kolegijose ir universitetuose.

_____ Trečiosios alternatyvos idėja ir ekspertų grupės siūlomi sprendimai ir laukiami rezultatai remiasi analizuojant ugdymo situaciją išryškėjusiomis vidurinio ugdymo problemų priežastimis ir pasekmėmis (žr. 3 pav.).

5 pav. Trečiosios alternatyvos loginis pagrindimas

Pirmoji alternatyva	Problemos	Problemu priežastys	Pasekmės	Sprendimai	Laukiami rezultatai
<p>III-oji alternatyva</p> <p>Praktinės pakraipos gimnazija – vidurinio ugdymo programos įgyvendinimo kokybės sustiprinimas ir dermė su įgyjama profesija</p>	<p>Dalis į praktinę veiklą linkusių mokinių nesirenka mokymosi profesinėse mokyklose dėl žemo šių mokyklų prestižo ir tęsia neefektyvų mokymąsi vidurinėse mokyklose arba gimnazijose, dalis jų visai praranda mokymosi motyvą bei pasitikėjimą savo gebėjimais ir iškrinta iš švietimo sistemos.</p> <p>Dalis besimokančiųjų profesinėse mokyklose deramai neįvertina vidurinio išsilavinimo reikšmės ir įgyja tik profesiją.</p>	<p>Žemas vidurinio ugdymo, teikiamo profesinėse mokyklose, lygis.</p> <p>Labiau rūpinamasi profesinio mokymo aplinkos, priemonių ir technologijų modernizavimu negu teikiamo vidurinio ugdymo kokybe.</p> <p>Daugiau dėmesio skiriama profesijos mokytojų kvalifikacijai, negu vidurinio ugdymo programų įgyvendinančių mokytojų kvalifikacijai ir ugdymo praktikos kokybei.</p> <p>Skiriasi profesinio mokymo ir vidurinio</p>	<p>Per žemas profesinio mokymo, o ypač, profesinėje mokykloje įgyjamo vidurinio išsilavinimo, prestižas.</p> <p>Žemi profesinių mokyklų mokinių mokymosi pasiekimai ir brandos egzaminų rezultatai.</p> <p>Darbo rinkai trūksta išsilavinusių ir kvalifikuotų darbuotojų.</p>	<p>Profesinio mokymo prestižą stiprinti kuriant praktinės pakraipos gimnazijas, teikiančias kokybišką vidurinį išsilavinimą ir rengiančias rinkoje paklausių profesijų specialistus.</p> <p>Derinant profesinį mokymą ir vidurinį ugdymą taikyti dalykų mokymą moduliais, intensyvinti kai kurių akademinį dalykų mokymą.</p> <p>Skirti daugiau dėmesio vidurinio ugdymo dalykų programų įgyvendinančių profesinėse mokyklose dirbančių mokytojų kvalifikacijai.</p> <p>Tenkinant visuomenės ir verslo pasaulio poreikį geriau parengti</p>	<p>Padidėjęs profesinio mokymo prestižas dėl pagerėjusios teikiamo vidurinio išsilavinimo kokybės.</p> <p>Padidėjęs asmenų, įgijusių vidurinį išsilavinimą skaičius.</p> <p>Sumažėjęs jaunimo nedarbas regionuose.</p> <p>Sumažėjęs emigruojančių į užsienį jaunuolių skaičius, daugiau įsidarbinančių savo artimiausioje aplinkoje arba sukuriančių savo verslą ir darbo vietas sau ir kitiems.</p> <p>Padidėjęs darbo rinkos poreikis atitinkančių išsilavinusių ir kvalifikuotų specialistų skaičius.</p> <p>Mažėjantys tarpregioniniai skirtumai.</p>

Pirmoji alternatyva	Problemos	Problemų priežastys	Pasekmės	Sprendimai	Laukiami rezultatai
		ugdymo pedagogų atlyginimai.		jaunus žmones karjerai.	

2. III-OSIOS ALTERNATYVOS ĮGYVENDINIMO MODELIS, APRĖPIANTIS UGDYMO PLANAVIMO, ORGANIZAVIMO IR PASIEKIMŲ VERTINIMO SISTEMOS KŪRIMO ASPEKTUS

Siekiant aukštesnės bendrojo ugdymo kokybės profesinėse mokyklose su kitomis ugdymo organizavimo priemonėmis galėtų būti sėkmingai taikomas vidurinio ugdymo organizavimas moduliais, todėl ekspertų grupė rekomenduoja nacionaliniu lygiu padėti profesinėms mokykloms:

- persitvarkyti (pritaikyti mokymui(si) moduliais) privalomą ir pasirenkamąjį vidurinio ugdymo turinį;
- pasirengti pertvarkytą ugdymo turinį atitinkančius pamatuojamus mokymosi pasiekimų kriterijus (standartus);
- pasirengti pertvarkytą ugdymo turinį ir mokymosi pasiekimų standartus atitinkančią kokybišką metodinę medžiagą bei mokymosi priemones (taip pat ir skaitmenines).

Profesinės mokyklos šią alternatyvą galėtų įgyvendinti bendradarbiaudamos su Švietimo ir mokslo ministerija bei ministerijai pavaldžiomis institucijomis.

Švietimo ir mokslo ministerija arba jos pavedimu paskirta kita institucija rūpintusi nacionalinio lygmens pagalbos profesinėms mokykloms priemonėmis, parengtų atitinkamas metodines rekomendacijas.

Siūlomas III-osios alternatyvos įgyvendinimo modelis susideda iš trijų, tarpusavyje susijusių, nacionalinio lygmens vidurinio ugdymo organizavimo tobulinimo priemonių.

Vidurinio ugdymo organizavimo tobulinimo priemonės:

1. Vidurinio ugdymo turinio pertvarkymas.
2. Profesinių mokyklų, teikiančių vidurinį išsilavinimą, savarankiškumo didinimas ir atsakomybės tikslinimas vidurinio ugdymo srityje.
3. Aplinkos, palankios viduriniam ugdymui, rengimui karjerai ir verslumo ugdymui, kūrimas.

Alternatyva galėtų būti įgyvendinama dviem etapais:

- 2014 – 2015 metais įgyvendinant jau prasidėjusį ESF remiamą projektą;
- 2015 – 2016 metais pradėdant naujus ESF remiamus projektus.

Vidurinio ugdymo organizavimo moduliais idėjas reikėtų pristatyti visuomenei ir švietimo bendruomenei, spaudoje, internete.

6 pav. III-osios alternatyvos įgyvendinimo modelis (Įgyvendinimo veiklos, jų numatomas poveikis ir tarpusavio ryšiai)

Nr.	Vidurinio ugdymo organizavimo tobulinimo veiklos	Prognozuojamas poveikis	Sąsajos su kitomis švietimo veiklomis, padedantys ir trukdantys veiksniai
1.	<p>Vidurinio ugdymo turinio pertvarkymas.</p> <p>1.1. Parengti metodines rekomendacijas profesinėms mokykloms, kaip patogiai suskirstyti dalykų bendrųjų programų turinį į gerai su profesiniu ugdymu derančius ugdymo turinio vienetus (ir/ar modulius) ir kaip kiekvienam ugdymo turinio vienetai (ar moduliui) parengti <i>mokinių pasiekimų vertinimo kriterijus</i> pagal kursus (bendrąjį ir išplėstinį) ir pasiekimų lygius.</p> <p>1.2. Parengti metodines rekomendacijas mokykloms, kaip pereiti prie kaupiamosios vidurinio ugdymo pasiekimų vertinimo tvarkos, kai galutinis dalyko mokymosi įvertinimas sudaromas iš atskirų dalyko ugdymo turinio vienetų įvertinimų, gautų nuo mokymosi pagal vidurinio ugdymo programą pradžios.</p> <p>1.3. Nacionaliniame lygmenyje priimti sprendimus, leidžiančius mokiniams laikyti ne visus bendrojo ugdymo egzaminus tais pačiais metais (išdėstyti juos per keletą metų).</p> <p>1.4. Parengti profesinių mokyklų bendrojo ugdymo dalykų mokytojų ir administracijos darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo programas ir jas įgyvendinti, užtikrinant, kad kiekvienas šiame konkrete dirbantis mokytojas ne mažiau kaip 5 dienas būtų mokomas kurti modulines programas ir mokyti mokinius modulinio būdu.</p>	<p>Galimas poveikis ugdymo kokybei ir mokinių mokymosi pasiekimams – mažas arba vidutiniškas.</p> <p>Per 3-4 metus išsiplėstų galimybės efektyviau organizuoti profesinėse mokyklose dalykų mokymąsi, pasiekti aukštesnių mokymosi rezultatų ir geriau pasirengti tolesniam mokymuisi, nes:</p> <ul style="list-style-type: none"> – mokymo ir mokymosi procesas būtų geriau struktūruotas; – pagerėtų mokinių pasiekimų vertinimas ir stebėseną, mokiniai laiku gautų mokymosi pagalbą; – išaugtų mokinių mokymosi motyvacija. <p>Geresnių rezultatų būtų galima pasiekti, jei vidurinio ugdymo turinio pertvarkymas į modulius</p>	<p>Padėtų nemažas įdirbis, sukauptas kuriant modulių programas ir diegiant modulinį mokymą, išbandant verslumo ugdymo ir rengimo karjerai metodus PROJEKTE, pereinant prie kriterinio VBE vertinimo.</p> <p>Trukdytų tai, kad daugeliu atvejų mokykloms pačioms tektų rengtis mokymo ir mokymosi medžiagą moduliniam mokymui(si). Reiktų parengti metodiką, kaip spręsti išskylančias mokytojų darbo apmokėjimo problemas pasinaudojant esamomis mokytojų darbo apmokėjimo galimybėmis.</p>

		būtų atliekamas kaip pirmojoje alternatyvoje – nacionaliniu mastu.	
2.	<p>Profesinių mokyklų, teikiančių vidurinį išsilavinimą, savarankiškumo didinimas ir atsakomybės tikslinimas vidurinio ugdymo srityje.</p> <p>2.1. Sukurti šalies mokyklų darbo, įgyvendinant vidurinio ugdymo programas, stebėsenos ir pagalbos teikimo mokykloms sistemą, kuri pagal įvairius rodiklius vertintų mokyklų darbo veiksmingumą ir efektyvumą. Nustačius, kad iškyla sunkumų užtikrinant ugdymo kokybę ir mokiniams svarbių mokomųjų dalykų ir kursų pasirinkimo galimybes, ši sistema turėtų padėti mokyklai operatyviai spręsti iškilusias problemas. Tai darant, labai svarbu būtų atsižvelgti į profesinių mokyklų specifiką ir skatinti jas siekti dermės tarp bendrojo ugdymo dalykų mokymosi ir profesinio rengimo. Pavyzdžiui, mokiniai turėtų būti skatinami rinktis ir laikyti tų bendrojo ugdymo dalykų egzaminus, kurie labiausiai dera su pasirinkta profesija, prisideda prie aukštesnės mokinio profesinės kompetencijos.</p> <p>2.2. Sukurti bendrojo ugdymo inovacijų skatinimo ir rėmimo profesinėse mokyklose sistemą. Ši sistema turėtų gebėti įvertinti profesinių mokyklų pasirengimą vykdyti efektyvias bendrojo ugdymo inovacijas, atpažinti perspektyvias inovacijų idėjas ir padėti mokykloms jų susiplanuotas inovacijas finansuoti ir įgyvendinti.</p>	<p>Galimas poveikis mokinių ugdymo kokybei ir akademinė dalykų pasiekimams – mažas arba vidutinis.</p> <p>Esant palankioms aplinkybėms poveikis galėtų būti pastebimas po 2-4 metų:</p> <ul style="list-style-type: none"> – būtų geriau atsižvelgiama į individualias mokinių galimybes ir poreikius; – būtų skatinamas profesinių mokyklų bendruomenių kūrybingumas siekiant aukštesnės bendrojo ugdymo (tuo pačiu ir profesinio rengimo) kokybės. 	<p>Padėtų nemažas įdirbis, sukaupiant kuriant modulines programas ir tobulinant ugdymo organizavimą PROJEKTE.</p> <p>Padėtų stiprėjantis švietimo ir kitų politikų orientavimasis į mokinių mokymosi pasiekimų gerinimą stiprinant mokyklų savarankiškumą.</p> <p>Sėkmės būtų galima tikėtis tik tada, jei pavyktų nustatyti patikimus mokyklos darbo kokybės rodiklius (tiek mokinio, tiek mokyklos lygmenyse) ir jei pavyktų operatyviai teikti profesinėms mokykloms grįžtamąjį ryšį ir pagalbą įveikiant bendrojo ugdymo sunkumus.</p>
3.	<p>Aplinkos, palankios viduriniam ugdymui, rengimui karjerai ir verslumo ugdymui, kūrimas.</p> <p>3.1. Plėsti lengvatas geriausiems profesinių mokyklų mokiniams tęsti studijas aukštesiose mokyklose.</p>	Galimas poveikis mokinių mokymosi pasiekimams – nedidelis arba vidutinis.	Padėtų vidurinio ugdymo kokybės stebėsenos stiprinimas, įvedant specialius kokybės rodiklius, susijusius su profesinių mokyklų mokinių

	<p>3.2. Stiprinti profesinių, aukštųjų ir bendrojo ugdymo mokyklų bendradarbiavimą. Mažinti barjerus tarp profesinių, bendrojo ugdymo mokyklų ir universitetų, trukdančius profesinių mokyklų mokiniams pasinaudoti bendrojo ugdymo mokyklų ir aukštųjų mokyklų turimais specialistais ir laboratorine įranga bendrajam ugdymui gerinti ir rengimuisi tolesniam mokymuisi.</p> <p>3.3. Pasiiekti, kad mokyklose atsirastų pareigybės, kurioms priskirta atsakomybė ir kurias užimantys asmenys būtų kompetentingi konsultuoti mokinius ir padėti jiems nuosekliai rengtis karjerai, pasinaudojant ir bendrojo ugdymo teikiamomis galimybėmis.</p> <p>3.4. Parengti metodines rekomendacijas profesinėms mokykloms, kaip veiksmingiau derinti bendrąjį ugdymą su profesiniu mokymu, kaip derinti rengimą karjerai ir verslumo ugdymą su technologijų ir menų egzaminais ir brandos darbų rengimu.</p>	<p>Esant palankioms aplinkybėms poveikis galėtų būti pastebimas po 2-4 metų:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pagerėtų dalies mokinių pasirengimas karjerai, tolesniam mokymuisi ir verslumo gebėjimai; - išaugtų dalies profesinių mokyklų mokinių tolesnio mokymosi aspiracijos ir išaugtų profesinių mokyklų prestižas. 	<p>bendrojo ugdymo pasiekimų gerinimu.</p> <p>Padėtų palankesnio visuomenės požiūrio į profesinio rengimo gerinimą, panaudojant bendrojo ugdymo galimybes, formavimas</p>
--	--	--	---

Siūlomos priemonės buvo nagrinėjamos ir aptariamoms su PROJEKTE dalyvaujančių mokyklų ir PROJEKTO bei Švietimo ir mokslo ministerijos atstovais seminare, kuris vyko 2014 m. sausio 30-31 d., taip pat įvairiuose susitikimuose su švietimo specialistais ir 2014 m. kovo 5 d. Švietimo ir mokslo ministerijoje vykusioje viešojoje diskusijoje, kurioje buvo pristatytos ir perspektyvios organizacinės idėjos vidurinio ugdymo kokybės tobulinimui. III-osios alternatyvos įgyvendinimo modelis parengtas atsižvelgiant į visų vykusių susitikimų ir viešųjų diskusijų rezultatus, taip pat į PROJEKTE dalyvaujančių mokyklų praktiką.

3. TESINIŲ DOKUMENTŲ, SUSIJUSIŲ SU III-OSIOS ALTERNATYVOS ĮGYVENDINIMU, ANALIZĖ

Analizuojant III-osios alternatyvos įgyvendinimui svarbius teisinius dokumentus nustatyta, jog **ugdymo organizavimo moduliais** pagrindinės teisinės prielaidos apibrėžtos šiuose pagrindiniuose dokumentuose:

1. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2011, Nr. 38-1804);
2. Vidurinio ugdymo bendrosiose programose (Žin., 2011, Nr.26-1283; 2013 Nr. 78-3955);
3. 2013-2014 ir 2014-2015 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendruosiuose planuose (Žin., 2013, Nr. 58-2934);
4. Vidurinio ugdymo programos apraše (Žin., 2006, Nr. 76-2930; 2011, Nr. 97-4599);
5. Mokymosi pagal formaliojo švietimo programas (išskyrus aukštojo mokslo studijų programas) formų ir mokymo organizavimo tvarkos apraše (Žin., 2012, Nr. 76-3957).
6. Mokymosi kryptių pasirinkimo galimybių didinimo 14–19 metų mokiniams modelio aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. ISAK-715 (Žin., 2008, Nr. 35-1260)“.
7. Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. lapkričio 24 d. įsakymu Nr. ISAK-3216 (Žin., 2008, Nr. 142-5669; 2009, Nr. 10-38; 2009, Nr. 20-816; 2010 Nr. 106-5476; 2011 Nr.151-7130);
8. Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas tvarkos aprašas (Žin., 2012, Nr. 54-2684).

III-osios alternatyvos įgyvendinimui svarbios ugdymo organizavimo moduliais, kaip vienos iš ugdymo organizavimo formų, galimybės išdėstytos Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo straipsniuose:

2 straipsnyje nustatyta, kad „Švietimo programa – iš anksto apibrėžtos formaliojo arba neformaliojo švietimo veiklos, kuria siekiama numatyto rezultato, aprašymas“, o „švietimo programos modulis – iš anksto apibrėžta savarankiška švietimo programos dalis“.

4 straipsnyje apibrėžiamas ugdymo turinys – tai, ko mokoma ir mokomasi, kaip mokoma ir mokomasi, kaip vertinama mokinių pažanga ir pasiekimai, kokios mokymo ir mokymosi priemonės naudojamos, ugdymo turinio prasmingas valdymas.

11 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad vidurinio ugdymo programos „...įgyvendinamos vadovaujantis Vidurinio ugdymo programos aprašu, Vidurinio ugdymo bendrosiomis programomis, bendraisiais ugdymo planais, kuriuos tvirtina švietimo ir mokslo ministras. Vidurinis ugdymas gali būti vykdomas kartu su dailės, muzikiniu, meniniu, sportiniu ar kitu ugdymu.“

14 straipsnio 6 dalyje numatomos prielaidos pasinaudojant ugdymo organizavimo moduliais lankstumu įgyvendinti švietimo įstatymo nuostatas, pagal kurias „mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, formaliojo švietimo programas gali baigti per trumpesnę ar ilgesnę negu nustatytą laiką, gali mokytis su pertraukomis, šias programas gali baigti atskirais moduliais“.

27 straipsnio 2 dalyje dar konkrečiau nurodoma, kad „mokiniui suteikiama galimybė pagal gebėjimus ir polinkius rinktis švietimo programas, skirtingus jų variantus, švietimo programų modulius, dalykų kursų programas ...“. Tačiau tame pačiame straipsnyje nurodoma, kad „mokymosi pagal formaliojo švietimo programas (išskyrus aukštojo mokslo studijų programas) formas ir mokymo organizavimo pagal mokymosi formas tvarkos aprašus tvirtina švietimo ir mokslo ministras“. Tai rodo, kad šiuo metu švietime dominuoja centralizuotai valdomas ugdymo organizavimas, stokojantis dermės su Valstybinės švietimo strategijos³ vertybinėmis principinėmis nuostatomis („kūrybiškumas, išradingumas, saviraiška, savo ir visuomenės sėkmės kūrimas generuojant idėjas bei jas įgyvendinant, kontekstualus atvirumas naujovėms ir geriausiai pasaulio praktikai; atsakingumas už savo veiksmus, aktyvus rūpinimasis savimi, aplinka, bendruomene, šalimi, efektyvus veikimas siekiant tikslų“), kuriomis siekiama grįžti ateities švietimą Lietuvoje.

46 straipsnio 1 dalies 5 punkte numatoma mokinio teisė „pasirinkti formaliojo švietimo programas papildančius ir jo saviraiškos poreikius tenkinančius šių programų modulius, pasirenkamųjų dalykų programas, kursus“.

Bendrosios programos akcentuoja, kad būtina individualizuoti ugdymo uždavinius skirtingų gebėjimų mokiniams orientuojantis mokymosi pasiekimus. Bendrųjų programų 3 punkte numatyta, kad „... mokyklos, vadovaudamosi Bendrosiomis programomis, formuoja mokyklos lygmens ugdymo turinį pagal atskirų mokinių grupių ir mokinių poreikius. Mokytojai, atsižvelgdami į Bendrąsias programas ir mokyklos lygmens ugdymo turinį, formuoja klasės (mokinių grupės) ir mokinio lygmens ugdymo turinį taip, kad mokiniai pagal savo išgales pasiektų kuo geresnių rezultatų“. Mokyklos vaidmuo „...suteikti mokyklų bendruomenėms daugiau laisvės kurti mokyklos lygmens ugdymo turinį, didinti ugdymo turinio lankstumą“ pabrėžiamas ir 5.6. punkte, o 11 punkte numatoma, kad klasės lygmeniu tikslinga suskirstyti „...dalyko mokymo programą į atskirus blokus ir modulius pagal specifinius konkrečios mokyklos ir mokinių grupės poreikius“.

³ Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija: projektas. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=438859>.

2013-2014 ir 2014-2015 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai (toliau – Bendrieji ugdymo planai), kurie buvo pakoreguoti atsižvelgiant į siūlomas alternatyvas ir PROJEKTE dalyvaujančių mokyklų patirtį, sudaro teisingas prielaidas įgyvendinti ir I-ąją, II-ąją ir III-ąją alternatyvas.

V skyrius „Ugdymo diferencijavimas“ apibrėžia ugdymo diferencijavimo kryptis mokykloje vadovaujantis mokinių „turima patirtimi, motyvacija, interesais, siekiais, gebėjimais, mokymosi stiliumi, pasiekimų lygiu ir kt.“ (41 punktą)

VIII skyrius „Dalykų mokymo intensyvinimas“ numato, kaip „mokykla gali Bendruosiuose ugdymo planuose dvejiems metams nustatytą pamokų skaičių skirti vieneriems metams ar trumpesniam laikotarpiui ir dalyko bendrojoje programoje numatytus pasiekimus pasiekti per metus ar trumpesnę laikotarpį.“

IX skyriuje „Ugdymo turinio integravimas“ mokykloms pateikiamos ugdymo turinio integravimo rekomendacijos;

X skyriuje „Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimas“ apibrėžti mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo principai, organizavimas, o šio skyriaus 66 punkte numatyta, kad „...mokykla priima sprendimus dėl mokinių pažangos ir pasiekimų, pasirenkamųjų dalykų ir dalykų modulių vertinimo būdų ir pasiekimų vertinimo baigus modulinę programą ar jos dalį, vertinimo laiko, išskyrus atvejus, kai pasiekimų patikrinimo datos nustatytos švietimo ir mokslo ministro.“

XVIII skyriuje „Laikinių grupių sudarymas, klasių dalijimas“ apibrėžiami laikinių grupių sudarymo, klasių dalijimo principai nurodant, kad klasė į grupes gali būti dalijama arba sudaromos laikinosios grupės „... mokymosi, švietimo pagalbai teikti, (pavyzdžiui, konsultacijoms ir pan.), dalykams mokytis, jeigu mokyklai pakanka mokymo lėšų ...“ (101.2 punktą) ir „...mokiniui, besimokančiam pagal vidurinio ugdymo programą, sudaro sąlygas įgyvendinti individualų ugdymo planą ...“ (159 punktą).

Išskirtinis dėmesys skiriamas Bendrųjų ugdymo planų 161 punkte skiriamas mokyklai, „... kurioje yra viena vienuolikta (gimnazijos III) arba viena dvylikta (IV gimnazijos) klasė, mokykla pagal turimas mokymo lėšas pasirenka tinkamiausią būdą, kaip įgyvendins mokymą pagal dalykų bendrojo ir išplėstinio kursų programas ir užtikrins mokymo kokybę. Rekomenduojama lietuvių kalbos ir literatūros, matematikos ir gimtosios kalbos mokymui(si) sudaryti atskiras laikinasias grupes, atsižvelgiant į mokinių pasirinkimus mokytis pagal dalyko bendrojo ar išplėstinio kursų programą, o užsienio kalbos – į kalbos mokėjimo lygį. Mokykla, atsižvelgdama į mokinių pasirinkimus ir jų individualius ugdymo planus, modeliuoja jiems kokybišką vidurinio ugdymo programos įgyvendinimą.“

162 punkte nurodoma, kad „Mokykla formuodama ir įgyvendindama ugdymo turinį, pagal Vidurinio ugdymo bendrąsias programas gali iki 15 procentų perskirstyti dalykui skiriamų pamokų, iki 10 procentų dalykui skirtų pamokų organizuoti ne pamokų forma, organizuoti dalykų srautines paskaitas, dalykų bendrąsias programas skaidyti į modulius, kurių turinys ir skaičius pasirenkamas atsižvelgus į mokinių poreikius ir dalyko bendrojoje programoje numatytus mokinių pasiekimus. Vidurinio ugdymo programą įgyvendinti per dalykų modulius, intensyvinti dalykų ar jų modulių mokymą, integruoti dalykų turinį, diferencijuoti ugdymą, siūlyti mokiniams rinktis jų polinkius ir interesus atitinkančius pasirenkamuosius dalykus, dalykų modulius“;

187 punkte po lentele nurodoma, kad „...maksimalus pamokų skaičius klasei esant 3 ir daugiau 11 (gimnazijos III) klasių – 51 pamoka per savaitę“, o „minimalus pamokų skaičius klasei esant vienai 11 (gimnazijos III) klasei – 43 pamokos per savaitę Klasei gali būti skiriama ir daugiau pamokų atsižvelgiant į mokinių mokymosi poreikius ir neviršijant mokymui skirtų lėšų“. Neformaliajam švietimui klasei per dvejus metus skiriamos 207 valandos (6 valandos per dvejus metus).

Vidurinio ugdymo programos aprašo (toliau - VUPA) 6 punkte keliami uždaviniai „... atliepiant kiekvieno mokinio mokymosi poreikius, užtikrinti dalykų programų pasirinkimo įvairovę; sudaryti galimybes kiekvienam mokiniui rinktis tolesnę mokymosi, studijų ar veiklos kryptį, atitinkančią jo siekius...“ realizuojami, kai „...dalykų bendrųjų programų turinys pateikiamas skirtingo sudėtingumo pasirenkamaisiais dalykų kursais ir moduliais. Įvairių mokymosi poreikių ir polinkių turintiems mokiniams sudaromos galimybės rinktis skirtingo sudėtingumo dalykų kursų programas, modulius.“ tiesiogiai susiję su Projekto idėjomis ir jų realizavimo būdais apibrėžtais 7 punkte. VUPA 22 punkte numatyta, kad „... mokiniai ugdomi pagal jų individualius ugdymo planus, kuriuos sudaro privalomieji bendrojo ugdymo dalykai ir mokinio pasirinktas ugdymo turinys. Mokinių individualūs planai skiriasi priklausomai nuo vidurinio ugdymo programos ir mokinio planuojamos tolesnio mokymosi, studijų ar veiklos krypties“, o 17 VUPA punkte numatoma, kad „...vienoje laikinojoje mokinių grupėje mokosi tą pačią bendrojo ugdymo dalyko kurso programą, tą patį dalyko modulį, pasirenkamąjį dalyką ... pasirinkę mokiniai. Kai mokykloje yra viena 11 ir (ar) 12 arba III ir (ar) IV gimnazijos klasė, vienoje laikinojoje mokinių grupėje gali mokytis to paties bendrojo ugdymo dalyko skirtingus programos kursus (bendrąjį ar išplėstinį) pasirinkę mokiniai. Užsienio kalbų ugdymas organizuojamas laikinosiose grupėse, kuriose visi arba dauguma mokinių siekia to paties pasirinkto A1, A2, B1 ar B2 užsienio kalbos mokėjimo lygio. Rekomenduojama laikinąsias grupes sudaryti atsižvelgiant į mokinių gebėjimus, motyvaciją, mokymosi stilius. Laikinosios grupės gali būti sudaromos švietimo pagalbai teikti.“

Profesinis mokymas, kai kartu įgyjamas ir vidurinis išsilavinimas, populiarumu nusileidžia bendrajam lavinimui. Turimos materialinės bazės tikrai pakanka paklausios profesijos įgijimui, tačiau pernelyg maža dalis mokinių pasinaudoja galimybe įgyti ir vidurinį išsilavinimą. Vidurinio ugdymo kokybė praktinės pakraipos gimnazijoje priklausytų nuo bendrojo ugdymo dalykų mokytojų kompetencijų dirbti su praktinių polinkių ar mažiau motyvuotais mokiniais ir efektyvaus turimos materialinės bazės panaudojimo.

Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas tvarkos aprašo 36 punkto nuostata, kad „...vidurinio ugdymo baigiamosios klasės mokinys, turintis patenkinamus visų atitinkamos ugdymo programos dalykų, nurodytų ugdymo plane, metinius įvertinimus... laikomas baigusiu atitinkamą ugdymo programą“ neskatina mokinio mokytis nuosekliai, nepakankamai objektyviai atspindinti vidurinio ugdymo programos įgyvendinimą todėl keistina, numatant, kad į brandos atestatą visiems Lietuvos abiturientams būtų įrašomas įvertinimas iš visų vidurinio ugdymo programos atitinkamo dalyko laikotarpių (11-12 (III-IV gimnazijos) klasių) pusmečių ar modulių pažymių.

Išvados

1. Siūlomos III-osios alternatyvos įgyvendinimui šalyje jau dabar yra sudarytos pakankamos teisinės prielaidos. Įgyvendinimui labai padėtų papildomų vidurinio ugdymo kokybės rodiklių, susijusių su akademinį ir neakademinį mokymo ir mokymosi rezultatų vertinimu, įvedimas ir strateginių švietimo plėtotės dokumentų papildymas atitinkamais siekiniais.

2. Alternatyvos įgyvendinimo plėtrą paskatintų ir mokykloms sėkmingiau šį modelį įgyvendinti padėtų Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijos (Valstybės žinios, 2008-12-02, Nr. 138-5461) konkretizavimas:

2.1. pertvarkant (pritaikant mokymui(si) moduliais) privalomą ir pasirenkamą vidurinio ugdymo turinį;

2.2. parengiant pertvarkytą ugdymo turinį atitinkančius pamatuojamus mokymosi pasiekimų standartus;

2.3. parengiant ir mokyklų bendruomenėms rekomenduojant ugdymo kokybės užtikrinimo priemones.

3. Nacionaliniu lygmeniu įgyvendinti pagalbos mokyklai priemonės:

3.1. inicijuoti ugdymui moduliais būtinų priemonių rengimą;

3.2. pedagogų kvalifikacijos tobulinimą;

3.3. suplanuoti ugdymo organizavimo tobulinimo 11-12 (III-IV gimnazijos) klasėse priemones ES SF lėšomis.

4. Mokykloms lanksčiau organizuoti ugdymą padėtų:

4.1. Švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos apraše (Žin., 2013, Nr. 133-6804) atlikti pakeitimai, leidžiantys didinti mokytojo atlyginimą atsižvelgiant į ugdymo rezultatus;

4.2. Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų (išskyrus psichologus) atestacijos nuostatų esminis (orientuotas į ugdymo kokybės vertinimą, metodinių mokymo priemonių rengimą, nuolatinį teorinį ir praktinį kvalifikacijos tobulinimą) keitimas.

5. Pakeisti Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas tvarkos aprašą, numatant vertinimą baigus vidurinio ugdymo programą iš visų vidurinio ugdymo programos atitinkamo dalyko laikotarpių (11-12 (III-IV gimnazijos) klasių) pusmečių ar modulių pažymių.

4. FINANSINIS PAGRINDIMAS IR III-OSIOS ALTERNATYVOS ĮGYVENDINIMUI REIKALINGŲ IŠTEKLIŲ ĮVERTINIMAS

Svarbiausi trečiosios alternatyvos priemonių finansavimo šaltiniai yra:

- valstybės biudžeto lėšos;
- savivaldybių ir mokyklų lėšos;
- Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšos;
- kitų finansavimo šaltinių (verslo, privačių rėmėjų) lėšos.

Ugdymo organizavimo moduliais finansavimas reglamentuotas šiuose dokumentuose:

1. Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika (Žin. 2013, Nr. 94-4699);

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 8 d. nutarimas Nr. 511 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos tobulinimo“ (Žin., 1993, Nr. 28-655; 2012, Nr. 153-7858; 2013, Nr. 130-6673);

3. Švietimo įstaigų darbuotojų ir kitų įstaigų pedagoginių darbuotojų darbo apmokėjimo tvarkos aprašas (Žin., 2013, Nr. 133-6804);

Vadovaujantis Mokinio krepšelio metodika visų Lietuvos profesinių mokyklų, vykdančių vidurinio ugdymo programą, finansavimas yra vienodas. Vienam sutartiniam mokiniui besimokančiam pagal vidurinio ugdymo programą nustatomas vienodas 0,8694 sutartinių mokinių apskaičiavimo koeficientas, nustatant 25 mokinių besimokančių pagal vidurinio ugdymo programą vidurkį, todėl lėšų trūkumas galimas profesinėse mokyklose, kuriuose pagal vidurinio ugdymo programą mokosi mažai mokinių.

Profesinių mokyklų mokytojų darbo apmokėjimo principai analogiški kaip ir bendrojo lavinimo mokyklose dirbantiems mokytojams.

NUTARIMAS ir DATA suteikia mokyklos vadovui nustatyta tvarka atlyginti ar bent paskatinti projekto koordinatorių ir/ar mokytojus už papildomą darbą dėl padidėjusių laiko sąnaudų ugdomosios veiklos planavimui, pasirengimui pamokoms, kontrolinių užduočių ir metodinių priemonių rengimui, įsivertinimui, įgytos patirties sklaidai ir pan., ar savivaldybės administracijos, jei projekto koordinatorius ir/ar vykdytojas, kaip mokytojas, yra mokyklos vadovas, sprendimu. Tačiau šių sprendimų priėmimą sąlygoja ne tik MK lėšų stygius, bet ir įvairialypiai mokytojų interesai, profesinių sąjungų, su kuriomis mokyklos vadovui privaloma derinti su darbo apmokėjimu susijusius sprendimus.

Išvados

1. Siūlomos III-osios alternatyvos įgyvendinimui šalyje jau dabar yra sudarytos minimalios finansinės prielaidos. Tačiau, kai kurių esamų teisės aktų pakeitimai ir papildomas finansavimas iš ES SF padėtų pasiekti kokybiškai geresnių rezultatų.

2. Siekiant mokiniams, besimokantiems pagal vidurinio ugdymo programą, užtikrinti vienodas ugdymosi krypties pasirinkimo galimybes, tikslinga iš ES SF fondo ar VIPO lėšų finansuoti profesinių mokyklų, siekiančių profesinės pakraipos gimnazijos statuso, modernizuoti ir aplinkas skirtas bendrojo lavinimo dalykų mokymui.

3. III-osios alternatyvos įgyvendinimo plėtrą paskatintų ir mokykloms sėkmingiau šį modelį įgyvendinti padėtų šie Mokinio krepšelio (MK) lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodikos pakeitimai:

3.1. papildyti MK metodikos 9 punktą numatant lėšas edukacinei aplinkai kurti ir atnaujinti;

3.2. 9 punkto papildymas numatant lėšas edukacinei aplinkai kurti ir atnaujinti, taip pat, numatant papildomas lėšas mokykloms, įgyvendinančioms iš ES struktūrinių fondų finansuojamus projektus (dėl ženkliai padidėjusių mokytojų ir projektų koordinatorių laiko sąnaudų ugdomosios veiklos planavimui, pasirengimui pamokoms, kontrolinių užduočių ir metodinių priemonių rengimui, įsivertinimui, įgytos patirties sklaidai ir pan.), tuo pačiu, savivaldybės įgytų juridinį pagrindą papildomai skirti šioms mokykloms MK lėšas. Papildomų lėšų skyrimas galėtų būti siejamas ir su mokyklos siekiu dalį MK lėšų kryptingai panaudoti ugdymo kokybei gerinti. Lėšų poreikis sąlyginai nedidelis (priklausantis nuo mokyklų skaičiaus), tačiau tikėtinas ženklus efektas gerinant ugdymo kokybę;

3.3. mokinio krepšelio (MK) lėšų dydžio vienam sutartiniam mokiniui atstatymas bent iki buvusio dydžio (3774 Lt) padidinant bendrą finansavimą. Būtų svarbu užtikrinti kryptingą lėšų panaudojimą ugdymo kokybei gerinti būtų mažiau tikėtinas.

4. PROJEKTO kryptingas tęstinumas ir plėtra sudarytų sąlygas per 5-6 metus patobulinti ir/ar parengti modulines programas, metodinės medžiagos paketus (vadovėlius, mokytojo knygas, kontrolinių darbų užduočių bazę, pratybas ir pan.), juos išbandyti PROJEKTO mokyklose, vykdyti sklaidą.

5. Planuoti ES SF lėšas ugdymo organizavimo tobulinimo 11-12 (III-IV gimnazijos) priemonėms įgyvendinti. ES SF lėšų poreikio įvertinimas aprašytoms ugdymo organizavimo tobulinimo profesinės mokyklos 11-12 (III-IV gimnazijos) klasėse priemonėms įgyvendinti pateikiamas lentelėje.

ES SF lėšų poreikio įvertinimas siūlomoms vidurinio ugdymo organizavimo tobulinimo profesinėse mokyklose priemonėms įgyvendinti

Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Lėšų poreikis
1.	Vidurinio ugdymo turinio pertvarkymas.	1-2 mln. Lt
2.	Profesinių mokyklų, teikiančių vidurinį išsilavinimą, savarankiškumo didinimas ir atsakomybės tikslinimas vidurinio ugdymo srityje.	0,5-1,5 mln. Lt
3.	Aplinkos, palankios viduriniam ugdymui, rengimui karjerai ir verslumo ugdymui, kūrimas.	0,5-1 mln. Lt

